

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ
Сектор за просторно планирање и урбанизам

**ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА
ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПЛАНИНЕ ЦЕР
НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ
INSTITUTE OF ARCHITECTURE AND URBAN & SPATIAL PLANNING OF SERBIA

Београд, децембар 2018. године

ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПЛАНИНЕ ЦЕР НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Носилац израде:

МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ

Извршилац:

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ

Директор

др Саша Милијић, научни саветник

БЕОГРАД, децембар 2018. године

**РАДНИ ТИМ
ЗА ИЗРАДУ ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПЛАНИНЕ ЦЕР НА
ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

*Руководни тим за
израде Стратешке
процене:*

др Марина Ненковић-Ризнић, дипл. просторни планер
број лиценце 100 0190 11
др Бошко Јосимовић, дипл. просторни планер
број лиценце 100 0141 09

*Руководиоци израде
Просторног плана:*

др Саша Милијић дипл. просторни планер
др Никола Крунић, дипл.просторни планер
др Божидар Манић, дипл..инж.арх.

*Синтезни тим
Стратешке процене:*

др Марина Ненковић-Ризнић дипл. просторни планер
др Бошко Јосимовић, дипл. просторни планер
др Саша Милијић дипл. просторни планер
др Никола Крунић дипл. просторни планер

Техничка
припрема:

МА Борјан Бранков, дипл. инж. арх.
Љубиша Безбрадица, дипл.инж.шум.
Срђан Милосављевић

САДРЖАЈ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	1
I Полазне основе Стратешке процене	4
1.1 Преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима	4
1.1.1 Предмет Просторног плана	
1.1.2 Садржај Просторног плана	
1.1.3 Циљеви заштите, развоја и уређења у Просторном плану	
1.1.4 Однос према другим документима – стратегијама, плановима и програмима	
1.2 Стање и фактори природе и животне средине на планском подручју и елементи животне средине за које постоји могућност да буду угрожени	6
1.2.1 Стање и фактори природе и животне средине	
1.2.2 Елементи животне средине за које постоји могућност да буду изложени значајном утицају	
II Општи и посебни циљеви Стратешке процене и избор индикатора	12
2.1 Полазишта и основе општих и посебних циљева	12
2.2 Избор посебних циљева и индикатора	12
III Процена могућих утицаја на животну средину	14
3.1 Разматрана питања и проблеми заштите природе и животне средине у Просторном плану и образложење разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка Стратешке процене	14
3.2 Приказ варијантних решења Просторног плана	15
3.3 Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама	15
3.4 Евалуација карактеристика и значаја утицаја стратешких одређења	15
3.5 Кумулативни и синергетски ефекти	19
3.6 Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину	19
IV Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину	23
V Програм праћења стања животне средине у току спровођења Плана	24
5.1 Мониторинг систем за контролу квалитета вода	25
5.2 Мониторинг систем за контролу квалитета ваздуха	26
5.3 Мониторинг систем за контролу квалитета земљишта	26
5.4. Мониторинг буке	27
5.5. Мониторинг природних вредности	27
VI Приказ коришћене методологије и тешкоће у изради Стратешке процене	28
VII Приказ начина одлучивања	29
VIII Учешће заинтересованих страна у поступку израде и	29

разматрања Извештаја о Стратешкој процени	
IX Закључци - завршни, нетехнички резиме	30
9.1 Приказ закључака Извештаја о Стратешкој процени утицаја на животну средину	30

Списак табела у Извештају о стратешкој процени

Табела 1. <i>Циљеви и индикатори Стратешке процене</i>	
Табела 2. <i>Ознаке посебних циљева Стратешке процене</i>	
Табела 3. <i>Критеријуми за оцењивање величине утицаја</i>	
Табела 4. <i>Критеријуми за вредновање просторних размера утицаја</i>	
Табела 5. <i>Скала за процену вероватноће утицаја</i>	
Табела 6. <i>Планска решења у Просторном плану обухваћена проценом утицаја</i>	
Табела 7. <i>Процена величине утицаја Просторног плана на животну средину</i>	
Табела 8. <i>Процена просторних размера утицаја Просторног плана на животну средину</i>	
Табела 9. <i>Процена вероватноће утицаја Просторног плана на животну средину</i>	
Табела 10. <i>Процена времена трајања утицаја Просторног плана на животну средину</i>	
Табела 11. <i>Збирни утицаји Просторног плана на животну средину са образложењем утицаја</i>	

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене планине Цер (у даљем тексту: Стратешка процена), припремљен је на основу Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене планине Цер („Службени гласник РС” број 78/17) и Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене планине Цер на животну средину („Службени гласник РС”, број 17/17).

Стратешка процена развојних планова и програма ради се на основу Закона о Стратешкој процени утицаја на животну средину (“Службени гласник РС”, број 135/04 и 88/10 - у даљем тексту Закон). Закон је усклађен са европским директивама у овој области и у њему су директно имплементирани одредбе Директиве ЕУ 2001/42/ЕЦ (The Strategic Environmental Assessment Directive - European Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment). Самим тим, применом ове Директиве је утврђена обавеза израде стратешке процене утицаја планских докумената на животну средину према одређеним критеријумима, релевантним у области заштите животне средине, природних и културних добара и вредности. Поред тога, ова Стратешка процена усклађена са Законом о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 - исправка, 64/10 - УС, 24/11, 121/12, 42/13 - УС, 50/13 - УС, 98/13 - УС, 132/14 и 145/14), начелима заштите и одрживог коришћења природних ресурса, вредности и добара утврђених чланом 5. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – исправка и 14/16), Закона о културним добрима („Службени гласник РС”, бр. 71/94, 52/11 – др. закон и 99/11 – др. Закон), Законом о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и бр. 36/09), Законом о културним добрима („Службени гласник РС”, бр. 71/94), Законом о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10), Законом о туризму („Службени гласник РС”, бр. 36/09 и бр. 88/10), одредбама Закона о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник РС”, број 88/10), Уредбом о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије („Службени гласник РС”, број 11/02), Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник РС”, бр. 102/10), и другим важећим одлукама и стратегијама Владе, актима и документима која уређују питања у вези са посебном наменом овог просторног плана.

Ова Стратешка процена представља резултат вредновања могућих утицаја приоритетних планских решења и пропозиција на заштиту природе и заштиту животне средине, а посредно и заштиту непокретних културних добара..

Стратешка процена представља инструмент заштите животне средине, тако што се у почетним фазама доношења одлука о будућем развоју укључују питања заштите (природе, животне средине, културних добара), што резултира претходним усаглашавањем заштитних и развојних интереса. Стратешком проценом обезбеђује се виши ниво заштите животне средине и интеграције захтева заштите и развојних потреба и интереса, уграђивањем начела и циљева заштите у планске документе у циљу достизања одрживог развоја.

Стратешком проценом нарочито је омогућено:

- остваривање бољег, прихватљивог баланса између просторно-еколошких, социо-економских и политичких фактора (посебно у подручјима посебне намене која су осетљива са становишта заштите природних вредности и непокретних културних добара),*
- разматрање значајних утицаја варијантних решења Плана на животну средину и оцена(евалуирање) планских решења у односу на циљеве заштите (природних добара и непокретних културних вредности);*
- дефинисање посебних мера заштите природе и животне средине, као и праћење остваривања (мониторинг) ових мера на планском подручју;*
- активно укључивање заинтересованих актера (интересних група) у процес доношења одлука (активна партиципација) о будућем развоју, имајући у виду оптимално решење са становишта заштите природе и животне средине, а у складу са принципима Архуске конвенције;*

- даљу разраду инструмената заштите природе и животне средине, уз дефинисање смерница, односно даљих активности на нижим хијерархијским нивоима.

Стратешка процена представља инструмент просторног планирања и планирања заштите животне средине којим се интегришу циљеви и принципи одрживог развоја у просторним плановима, у циљу потпуног спречавања или ограничења негативних утицаја на животну средину, здравље и квалитет живота људи, биодиверзитет, геодиверзитет, станишта и природна и непокретна културна добра.

Стратешком проценом утврђују се ефекти ширег значаја (кумулятивни и синергетски), утврђују се оквири за анализу утицаја конкретних пројеката, укључујући и претходну идентификацију проблема и утицаја који заслужују виши степен детаљности у истраживању; утврђује хијерархијски оквир за даље спровођење поступка и активности заштите животне на планском подручју; и омогућава се варијантна разрада планских решења.

У изради Стратешке процене примењени су принципи одрживог развоја, еколошке одрживости, економске оправданости и социјалне прихватљивости. С друге стране, одредбама Закона утврђена су начела Стратешке процене, и то начела: одрживог развоја, интегралности, предострожности, хијерархије и координације, учешћа јавности. Овим начелима обезбеђује се свеобухватни инструментаријум и оквир за усклађивање техно-економских, друштвених и природних система у целокупном развоју, укључујући и локационе факторе просторног развоја.

Укључивањем услова заштите животне средине и заштите природе у ППППН кроз инструмент Стратешке процене, даје се обавезујући - интегрални оквир заштите преваходно природних и културних вредности и параметара квалитета животне средине, реализацијом кроз одговарајуће међусекторске планове, програме и пројекте. С тим у вези, свако од приоритетних планских решења је дефинисано у потпуности у складу са захтевима заштите животне средине и заштите природе и културних добара (који су нарочито значајни за заштиту предложеног подручја Предела изузетних одлика „Цер“, које је и предмет ове Стратешке процене). С друге стране, реализација тих планских решења ће спречити или смањити постојеће негативне утицаје на природне и културне вредности и животну средину. Простор обухваћен ППППН представља природне и културне вредности заштићеног подручја Предела изузетних одлика „Цер“. Између осталог, ова стратешка процена је мапирала изворе загађења и дала могућности за њихово ублажавање или потпуно отклањање применом прописаних мера заштите квалитета параметара животне средине.

У поступку Стратешке процене остварена је координација између заинтересованих органа и организација, као и неопходне консултације са актерима просторног развоја и добијени услови и мишљења од Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре-Дирекција за водне путеве, Министарства унутрашњих послова - Сектор за ванредне ситуације, Министарства одбране- сектор за материјалне ресурсе, Министарства трговине, туризма и телекомуникација, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства здравља, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарства за заштиту животне средине, Министарства привреде, Министарства омладине и спорта, Министарства рударства и енергетике, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, ЈП „Електропривреда Србије“, Радио телевизије Србије, Републичког хидрометеоролошког завода, РАТЕЛ-Републичке агенција за електронске комуникације, Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије, Орион телекома д.о.о., VIP mobile d.o.o. - Сектор приступне мреже, ЈП „Пошта Србије“- Дирекција за поштанску везу, ЈП „Емисиона техника и везе“, СББ - Српске кабловске мреже, ЈП „Путеви Србије“, ЈП „Србијашуме, ЈП „Транснафта“, ЈП „Србијагаз“, "Југоросгаз" а.д., Нафтна индустрија Србије а.д., „Инфраструктура железнице Србије“ а.д. Београд, Акционарско друштво "Електромрежа" Србије, Телекома Србија а.д.-Дирекција за технику и везе, Републичког сеизмолошког завода, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде - Републичка дирекција за воде, Републичког завода за заштиту споменика културе, Завода за заштиту

природе Србије, ЈП „Скијалишта Србије”, Министарства унутрашњих послова, ЈП „Електропривреда Србије”, Града Лозница – Градска управа - Одељење за планирање и изградњу, Завода за заштиту споменика културе Ваљево, Града Шапца – градска управа - Одељење за урбанизам, Одсек за урбанизам и грађевинарство и Епархије Шабачке.

У складу са законским одредбама и европском праксом, Извештај о Стратешкој процени обрађује:

- полазне основе Стратешке процене,*
- опште и посебне циљеве Стратешке процене и избор индикатора,*
- процену могућих утицаја са описом мера предвиђених за смањење негативних утицаја на животну средину,*
- смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину,*
- програм праћења стања животне средине у току спровођења плана,*
- приказ коришћене методологије и тешкоће у изради Стратешке процене,*
- приказ начина одлучивања, опис разлога одлучујућих за избор датог плана са аспекта разматраних варијантних решења и приказ начина на који су питања животне средине укључена у план,*
- закључке до којих се дошло током израде Извештаја о Стратешкој процени, који су представљени на начин разумљив јавности (формулисани као нетехнички резиме) и други подаци од значаја за Стратешку процену.*

Овај елаборат представља резултат провере, разјашњења и унапређења примене принципа одрживог развоја и заштите природних и културних вредности и животне средине у изради ППППН, уз уважавање услова и стручних препорука органа и институција и мишљења грађана који се односе на потребу елиминисања или ограничавања негативних ефеката на природне и културне вредности и животну средину и квалитет живота становника подручја Плана, уважавајући при томе следеће циљеве: заштиту и одрживо коришћење природног и културног наслеђа и одрживу животну средину, просторно-функционалну интегрисаност и обнављање/јачање веза са окружењем, интегрисање интереса заштите и развоја, унапређење саобраћајне приступачности, инфраструктурне и комуналне опремљености, развој културног и регионалног идентитета, унапређење територијалне кохезије, субвенционарност и јавно-приватно партнерство, перманентну едукацију грађана и администрације и учешће јавности у одлучивању, заштиту јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби и релативизацију конфликта у заштити природних и културних вредности и одрживом развоју локалних заједница као, и у односу на развој других посебних намена обухваћеног подручја.

Закључак Извештаја је да су ти циљеви (уз услов спровођења мера за отклањање негативних ефеката појединих решења) оствариви и да изабрана и утврђена планска решења неће угрозити вредности природног и културног наслеђа и животне средине, уз јасну препоруку о доследној примени ППППН и смерница које се односе на очување животне средине, уређење простора и коришћење природних ресурса.

I Полазне основе Стратешке процене

Полазне основе Стратешке процене обухватају:

- 1) кратак преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима;
- 2) преглед постојећег стања и квалитета животне средине подручја на које се Извештај односи;
- 3) карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају;
- 4) разматрана питања и проблеме заштите животне средине у Плану и образложење разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка процене;
- 5) приказ и оцену припремљених варијантних решења у односу на заштиту животне средине у Плану, укључујући варијантно решење нереализовања Плана и најповољније решење са становишта заштите природе, културних вредности и животне средине;
- 6) резултате претходних консултација са заинтересованим органима и организацијама битне за Стратешку процену.

1.1 Преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима

1.1.1 Предмет Просторног плана

Непосредни предмет Просторног плана представљају природне и културне вредности планине Цер и њеног непосредног окружења. Просторни план се спроводи директно издавањем локацијских услова на подручју планираног предела изузетних одлика (ПИО) „Цер“ у погледу режима заштите природних вредности, као и у обухвату детаљне разраде Просторног плана за планирани Меморијални комплекс „Цер“ површине од око 57 ha и Манастира Чокешина – непокретно културно добро од великог значаја, површине од око 9 ha.

Подручје Просторног плана укупне површине 292,45 km² обухвата: евидентирано природно добро планирано за заштиту ПИО „Цер“, површине од 62,61 km², са заштићеном околином непокретног културног добра „Комплекса манастира Радовашница“ (око 9,04 ha), као и заштићено природно добро Меморијални природни споменик „Текериш“, и планирани Меморијални комплекс „Цер“ (око 56,62 ha). Подручје Просторног плана обухвата територије следећих јединица локалних самоуправа (Табела 1), и то:

- Град Шабац – целе катастарске општине (КО): Бела Река, Петковица, Радовашница, Десић, Двориште и Румска;
- Град Лозница - целе катастарске општине (КО): Текериш, Трбосиље, Милина, Лешница, Чокешина, Каменица, Јошева, Јадранска Лешница и Ново Село, као и територија насељеног места Доњи Добрић.

Подручје Просторног плана налази се у западној Србији, на додиру познатих географских крајева, Мачве са Поцерином на северу и североистоку, Јадра на југу и југозападу и Подриња на западу. Обухвата планину Цер, равнице десне долиנסке стране Дрине и Мачве, побрђе Поцерине, долину Лешнице и северне падине Иверка.

Најмаркантнији елемент рељефа је планинско тело Цера које се уздиже са површи висине 180-200 m н.в. на северној страни, и долине Лешнице на јужној страни, пружајући се правцем северозапад-југоисток на дужини око 20 km, укључујући и Видојевицу, завршни северозападни, издвојени и снижени огранак ове планине надморске висине око 400 m.

Предмет просторног плана су следеће посебне намене:

- Евидентирано природно добро планирано за заштиту ПИО „Цер“ на површини од око 6162 ha. У оквиру планираног заштићеног подручја издвојене су четири просторне јединице на којима ће се примењивати строжији режим заштите II степена, укупне површине 1543 ha и следеће појединачне површине: Видојевица – 240,1 ha, Гребен Цера – 947,7 ha, Косанин град – 44,7 ha и Тројанов град-Коњуша – 310,5 ha, док ће се на осталом делу планираног предела изузетних одлика, површине 4718 ha, примењивати режим заштите III степена;

- Објекти и простори/окоLINE споменика културе од великог значаја манастира „Чокешина“, као и споменика културе манастир Радовашница и манастир Петковица;
 - Меморијални природни споменик „Текериш“;
 - Простори у функцији туризма, рекреације и спорта;
 - Комплекси специјалне намене са заштитним зонама,
 - Подручје од посебног значаја за водопривреду - Церски ободни канал (ЦОК), и др.
- У непосредном окружењу Просторног плана су и друге посебне намене:
- државна граница са Републиком Српском (БиХ),
 - коридор планираног државног пута Шабац-Лозница;
 - коридор планиране пруге Ваљево-Лозница;
 - подручје будуће експлоатације минералних сировина „Јадар“.

1.1.2 Садржај Просторног плана

У изради ППППН и овог Извештаја о Стратешкој процени примењен је приступ интегралног и континуалног планирања са нагласком на тражењу мере одрживости кроз интеграцију циљева и потреба заштите природних вредности и културно историјских обележја на територији планине Цер, очувања постојећег квалитета животне средине, квалитета живота становника и друштвено-економског развоја. Као кључни развојни ослонци разматрани су заштита природе, природних вредности, културних добара и животне средине као приоритетне активности са којима ће бити усклађене све друге активности на подручју посебне намене, укључујући заштиту комплекса специјалне намене.

1.1.3 Циљеви заштите, развоја и уређења у Просторном плану

Основни циљ израде Просторног плана јесте дефинисање планског основа и обезбеђење просторних услова за успостављање предела изузетних одлика „Цер“ и изградњу спомен комплекса „Цер“. Одрживи развој подручја посебне намене ће се заснивати на заштити, унапређењу и коришћењу природних вредности и културних добара, развоју туризма, спорта и рекреације и функционалној интеграцији ПИО „Цер“ и ширег окружења.

Имајући у виду поменуте планске документе вишег реда, карактер посебне намене, као и препоруке и стандарде Европске уније у погледу одрживог развоја заштићених подручја, **општи циљеви** заштите, уређења и одрживог развоја планског подручја јесу:

- обезбеђење трајне и интегрисане заштите природних вредности ПИО „Цер“, њихово одрживо коришћење за едукацију и научна истраживања, презентацију јавности и комплементарне активности, као и развој еколошког туризма и рекреације;
- обезбеђење трајне и интегрисане заштите објеката и заштићене околине споменика културе од великог значаја (манастира Чокешина) и других споменика културе – манастира Радовашница и Петковица, те других културно-историјских вредности, њихово саобраћајно и инфраструктурно уређење и опремање, стварање других просторних услова за њихову презентацију јавности;
- стварање услова за изградњу опремање и уређење Меморијалног комплекса „Цер“;
- заштита комплекса специјалне намене неопходних систему одбране земље од других активности, као и заштита корисника простора и имовине од функционисања комплекса специјалне намене;
- јачање регионалног и географског идентитета планског подручја и активирање туризма као кључне функције у развоју планског подручја, базираног на презентацији и одрживом коришћењу природних вредности, споменика културе и историјски значајним местима, уз интегрисање у ширу туристичку дестинацију Подриње;

Као **посебни, оперативни циљеви** заштите, уређења и одрживог развоја подручја посебне намене, издвајају се:

- усклађивање размештаја активности и физичких структура са режимима заштите природних и културних добара;

- заштита, очување, унапређење и одрживо коришћење природних вредности и културне баштине, односно интегритета, разноликости и естетских обележја предела, посебно гребена планине Цер и зона око манастира;
- заштита комплекса специјалне намене;
- дефинисање просторних услова за изградњу Меморијалног комплекса „Цер“, инфраструктурно опремање и уређење његовог ширег окружења;
- даљи развој саобраћајних и инфраструктурних система, на првом месту реконструкцијом државног пута ШБ реда бр. 323;
- техничко осавременавање постојеће, и изградња технички квалитетне и поуздане телекомуникационе мреже и обезбеђење приступа интернету у свим деловима мреже, како би се у потпуности задовољиле потребе корисника простора;
- повећање процента покривености простора услугама мобилних телекомуникација;
- стварање услова за боравак посетилаца, њихову едукацију о природним вредностима и културно-историјском значају подручја,
- обезбеђење услова за одвијање спортско-рекреативних активности;
- организовање садржајно заокружене туристичке понуде усклађене са режимима заштите и интегрисане у туристичку понуду Западне Србије;
- даљи просторни развој локалних самоуправа и насеља у обухвату Просторног плана, стварањем услова за реализацију компензација локалном становништву у складу са могућим ограничењима због режима заштите природних вредности, кроз развој инфраструктуре и објеката, туристичке понуде простора, повећање доступности и квалитета услуга, активности и функција јавног значаја и др.

1.1.4 Однос према другим документима - стратегијама, плановима и програмима

Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10) је утврђено да ће на основу претходних истраживања и валоризације заштите и одрживог коришћења природног наслеђа, бити дефинисан статус, просторни обухват и режими заштите за подручје западне Србије – у коју спада и планина Цер. На основу истраживања и валоризације које је обавио Републички завод за заштиту споменика културе Републике Србије, предложена је листа културних подручја, као и листа споменика који са непосредном околином чине сагледиве културно- пејзажне целине, у које је укључено и подручје планине Цер. Такође, Просторним планом Републике Србије предвиђено је да је, у области заштите природног наслеђа, приоритетна активност израда просторних планова подручја посебне намене за сва већа заштићена подручја.

Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана Колубарског и Мачванског управног округа („Службени гласник РС”, број 11/15) је планирана заштита планине Цер као природне вредности.

Уредбом о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута I реда бр. 21 Нови Сад-Рума-Шабац и државног пута I реда бр. 19 Шабац-Лозница, деоница Шабац-Лозница („Службени гласник РС”, бр. 40/11), обухваћен је део територије подручја Просторног плана у КО Ново Село и КО Лешница, као простор ширег коридора инфраструктурних система са њиховим заштитним појасима (у дужини од око 9,2 km (ширине путног коридора 70m). Стратегијом развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године („Службени гласник РС”, број 98/16) планина Цер је издвојена као кључна вредност (атрактивност) у туристичкој дестинацији Подриње, Лозница и Бања Ковиљача.

1.2 Стање и фактори природе и животне средине на планском подручју и елементи животне средине за које постоји могућност да буду угрожени

1.2.1 Стање и фактори природе и животне средине

1) Геолошке карактеристике и рудно богатство

По геолошкој грађи планина Цер представља плутонско, лаколитско тело састављено од гранитоидних магматских стена утиснутих у доба перма у комплекс палеозојских девонско-карбонских седимената, при чему су на контакту магме и ових стена оне метаморфисане у виду корнита, скарнова и других литолошких варијетета. На подручју, од магматских стена, доминирају амфиболско-биотитски и биотитски гранодиорити, док су мање заступљени дволикунски и турмалински гранити, а међу старим палеозојским стенама највеће распрострањење имају девонски и карбонски пешчари, аргилофилити и филити. Мезозојске стене представљене су мањим оазама доњотријаских кречњака (Румска, Петковица, Чокешина), а неогене седиментне творевине средњеоценским пешчарима, лапорцима, глинама, глинцима, песковима и шљунковима у јужном подножју Цера (Иверак и долина Лешнице) и доњеплиоценским, понтијским песковима, глинама и шљунковима на северној страни, у Поцерини и Мачви. Значајније квартарне наслага наталожене су у алувијалним равним Дрине, Јадра и Лешнице и на речним терасама у долинама ових река и чине их шљункови, пескови, сулескови и глине.

2) Геоморфолошке карактеристике

Најмаркантнији елемент рељефа је планинско тело Цера које се уздиже са површи висине 180-200 m н.в. на северној страни, и долине Лешнице на јужној страни, пружајући се правцем северозапад-југоисток на дужини око 20 km, укључујући и Видојевицу, завршни северозападни, издвојени и снижени огранак ове планине надморске висине око 400 m.

Планина је најшира у свом средњем делу, западно од највишег врха (тригонометар Цер), у атарима села Бела Река и Петковица на северној и Милина и Каменица на јужној страни и достиже око 8 km. Максимална висинска диференцираност подручја, између врха планине (тригонометар Цер /Шанчина/ - 689 m н.в.) и најнижег дела терена у атару села Петковица (Ранђи бара - 91 m н.в.) износи скоро 600 m.

У хипсометријском погледу, 67% површине планског подручја је на надморским висинама испод 250 m, 30% на висинама 250- 500 m и 3% на надморским висинама већим од 500 m. Планинске истране изрезбарене су густим сплетом флувиоденудационих долинских облика различите дубине и хидролошких одлика, односно вододерина, јаруга, плитких долина повремених и дубљих долина сталних водотока. Местимично су од ерозије очувани фрагменти заравни 410-440 и 510-530 m н.в. и флувијалне површи на јужној страни Цера и темену Иверка. На планинском темену, односно главном развођу нема већих и дубљих превоја и преседлина, изузев у западном делу где је између Цера и Видојевице, регресивном ерозијом наспрамних водотока, Стражанице на северу и Бобушје (Вратачке реке) на југу, развође снижено до 250 m н.в. Мање изражено снижење планинског темена, (480-520 m н.в.) јавља се и у средишњем делу, између главног врха Цера и Кумовца, на сектору Баставачке колибе-Широка раван.

3) Хидрогеолошке и хидрографске карактеристике

На подручју нема већих река, изузев водотока и сталних или напуштених рукаваца Дрине на кратким деоницама (око 7-8 km) инундационе равни ове реке у атару Новог Села и Лешнице. Јужну страну Цера дренира хидрографска мрежа реке Лешнице чији се природни ток уливао у Дрину у истоименом селу, а сада је вештачки спојена везним каналом са реком Јадар на профилу Јадранска Лешница-Горњи Добрић-Козјак. Главне церске притоке Лешнице су Милинска река, Каменица, Павловића поток, Јошевица, Бобушје и Слатина. Део југоисточних падина, првенствено у атару Текериша, преко речнице Цернице припада сливу Јадра. Северне и северозападне падине Цера одводњавају се преко изворишних кракова десних притока Саве: Добраве, Думаче, Мутника, Беле реке и Јереца. Воде горњих делова сливова ових река уводе се у тзв. Церски ободни канал (ЦОК), хидротехнички објекат укупне дужине 31 km, изграђен око 1990. године ради хидромелиорације Мачве и дела Поцерине, при чему се део овог канала на подручју просторног плана налази у атарима села Чокешина и Петковица.

Подземне воде везане су за пукотинску издан магматских и метаморфних стена (гранодиорита, пешчара и аргилошиста), и слободну, водом доста оскудну издан неогених и квартарних са седимената интегрануларном порозношћу. Те воде празне се преко великог број извора, при чему извора са издашношћу до 0,01 - 0,10 l/s има око 120, док јаких извора са издашношћу већом од 0,1 l/s има око 15, углавном у неогеним седиментима, знатан број извора је захваћен за потребе локалног (појединачног или групног) водоснабдевања, мање за уређење јавних чесми. На подручју је пре четири деценије регистровано око 4500 копаних бунара, углавном у неогеним седиментима. Поједина села су имала и 1000 бунара (Прњавор – 1100, Лешница – 1000), друга по неколико стотина (Ново Село - 430, Петковица – 350, Чокешина – 250, Горњи Добрић – 240). Већина бунара више није у активној функцији водоснабдевања.

4) Биљни и животињски свет, биодиверзитет

Живи свет одликује се значајном специјском и екосистемском разноврсношћу заснованој првенствено на општем биогеографском положају, разноликости и специфичностима станишта планског подручја, од водотока и инундационе равни Дрине, преко равничарске Мачве, брежуљкасте и заталасане Поцерине до стрмих страна и

издигнутог планинског била Цера. Главни природни вегетацијски облик, у погледу просторне заступљености, су шуме које су представљене лишћарским састојинама букве, храстова (цер, сладун, китњак, лужњак), граба, липе, беле врбе, црне и беле топлле, црне јове, јасена и других врста у оквиру двадесетак шумских заједница. Највећи део подручја Просторног плана припада зони климатогене шуме храста сладуна и цера, али је под утицајем човека и локалних станишних услова буква данас главна врста дрвећа у шумама Цера и Иверка, где доминира у погледу просторне и запреминске заступљености, а од храстова, китњак значајно преовлађује у односу на цер и сладун. Преко 15 врста дрвећа је у групи ретких, ендемичних, реликтних и угрожених. Фонд васкуларне флоре планског подручја броји око 450 таксона, са одређеним бројем заштићених или строго заштићених врста међу којима је и на овом простору недавно откривена а у Србији ретка врста медитеранско-атлантског флорног елемента *Hypericum androsaemum* L. (крвавац, пљускавица).

У дивљем животињском свету подручја најзначајнија и најпознатија фаунистичка група су птице које се представљене са око 150 врста, од којих су више од 90 врста гнездачице. Оне су везане гнезђењем или исхраном за шумска станишта Цера и Иверка, али и воћњаке и ливаде ових планина и њихове подгорине (сеоски детлић, шумска шева, руси сврачак, црногрла и виноградска стрнадица, беловрата мухарица, мали славуј, дрозд певач и имелаш, батокљун и др.), као и за водена станишта Дрине између Страже и Новог Села (мала и обична чигра, водомар, брегуница, црна рода, белорепан, ластавичар, голуб гриваш и др). Више од три четвртине врста птица је заштићено или строго заштићено. Сисари су представљени са преко 35 врста, међу којима је и десетак врста слепих мишева од којих је већина строго заштићена. Херпетофауну чини по десетак врста гмизаваца водоземаца.

5) Клима и климатске карактеристике

Одлике климе, осим општим географским положајем планског подручја у односу на устаљене регионалне правце кретања ваздушних маса, условљене су одређеном просторном варијабилношћу климатских чинилаца везаном за висинске разлике, експозиције, нагиб, морфолошки склоп (отвореност или заклоњеност) терена и др. Према подацима метеоролошких осматрања за тридесетогодишњи период 1961-1990. године на ГМС Лозница (121 m н.в.), као станици из државне осматрачке мреже која је најближа планском подручју, средња годишња температура ваздуха износи 11,0°C, а средња годишња количина падавина 820 mm. Најтоплији месец је јул (20,7°C), а најхладнији јануар (-0,2°C). Апсолутни забележени максимум температуре ваздуха у том периоду био је 40,3 °C (24. јула 2007.) а апсолутни минимум – 25,4 (24. јануара 1963.). Средњи број мразних дана је 77, а тропских 28, док је просечно годишње трајање сунчевог сјаја 1976 часова. Највише падавина се излучи у четворомесечју мај-август, са максимумом у јуну (99,5 mm) и секундарним максимумом у новембру (70,3), а најмање у зимском периоду (јануар-март) са минимумом у фебруару (49,2 mm) и секундарним минимумом у октобру (53,7). Максимална дневна количина падавина од 80,7 mm забележена је у јулу. Просечно годишње трајање снежног покривача већег од 1 cm је 46 дана, а просечан број дана са појавом магле 32,5. Највећу учесталост имају ветрови из југозападног квадранта (са приближно једнаком расподелом праваца од севера до запад-северозапада и максимумом учесталости из праваца западјугозапад и југозапад) и северног квадранта (са максимумом учесталости из правца севера), док је број/учесталост тишина веома велики и износи 56,6%. Анализом података метеоролошких осматрања на истој станици за период 1981-2010. године констатовано је повећање средњих вредности температура ваздуха: годишњих (на 11,6 °C), јулских (на 21,8 °C) и јануарских (на 0,8 °C), као и апсолутног температурног максимума (на 42,0 °C) и повећање средње годишње количина падавина (на 868 mm) у односу на период 1961-1990. године. Може се претпоставити да се на Церу, у зависности од надморске висине и експозиција средње годишње температуре ваздуха крећу од 10 °C у подножју до 8,5 °C на највишим деловима планинског темена.

6) Земљиште

Карактеристике педолошког покривача везане су за врсту и структуру матичног супстрата, нагибе терена, надморску висину и хидролошке одлике терена. Главни тип земљишта по свом распрострањењу је параподзол или псеудоглеј, релативно слабе плодности због неповољног водног режима и смањене количине хумуса, везан првенствено за матичну подлогу неогених седимената Мачве, Поцерине и делом долине Лешнице. Неразвијена, скелетоидна параподзолоста земљишта јављају се и на мањим површинама на магматским и метаморфним стенама, на надморским висинама преко 300 m (Петковица, Бела Река, Десић). Друга по површини коју заузимају су кисела смеђа земљишта (дистрични камбисол). То су претежно шумска земљишта која се јављају на планинским странама Цера, а на највишим деловима планине, на гранодиоритима налазе се и мале оазе ранкера. Од других типова земљишта, нешто значајније површине заузимају алувијална, песковито иловаста земљишта на речном наносу (флувисол) и гајњаче (еутрични камбисол), углавном на неогеним седиментима (село Прњавор), минерална барска земљишта на ниским равничарским деловима некадашњих ритова и смонице (вертисол) на сасвим малим површинама. У погледу могућности коришћења, преовлађују земљишта средњег бонитета (од треће до пете бонитетне класе) погодна за ратарство, воћарство и вештачке ливаде, док су знатне површине под земљиштима лошег бонитета (од шесте до осме бонитетне класе), са потпуном неподесношћу или веома озбиљним ограничењима коришћења за друге намене осим за шуме, ливаде и пашњаке.

7) Воде, ваздух и бука

Квалитет ваздуха на подручју Плана налази се у I категорији (чист или незнатно загађен ваздух). Главни локални извори загађења ваздуха су издувни гасови моторних возила на саобраћајницама и, знатно мање, ложишта на чврсто гориво у домаћинствима и другим објектима у насељима. Основано се претпостављају повремена (дневна и часовна или осмочасовна) прекорачења граничних вредности концентрација SO₂, NO_x, CO, суспендованих и таложних

материја угљен монооксида и азотних оксида у непосредном појасу прометног државног пута Шабац-Лозница и сеоским насељским агломерацијама Лешница и Ново Село.

На целом подручју Плана претпостављена су прекорачења граничне вредности имисија (ГВИ), SO₂, NO_x, CO, суспендованих и таложних материја угљен монооксида и азотних оксида у непосредном појасу наведеног државног пута и насељским агломерацијама..

Испитивање квалитета вода реке Дрине, на профилу села Бадовинци у оквиру државног оперативног и надзорног мониторинга врши Агенција за заштиту животне средине. Узорци се узимају једном месечно, при чему се месечна испитивања разликују по обиму физичко-хемијских, хемијских и микробиолошких параметара (од тридесетак до преко 100 параметара), док се од биолошких параметара прати стање макроинвертебрата (које се, такође, прате и на ушћу Јадра у Лешници). Међутим, с обзиром на сасвим периферни положај и малу дужину водотока Дрине на планском подручју, он није меродаван за хидролошке прилике подручја Просторног плана, посебно планине Цер, тако да се његов квалитет вода овде не дискутује..

Иако не постоје мерења којима би се експлицитно потврдиле величине, односно концентрације и просторна дистрибуција утицаја извора загађења ваздуха и буке у контексту прописаних граничних вредности, може се констатовати да је стање животне средине у погледу квалитета ваздуха и буке на осталим деловима подручја добро. Нема индикација о појачаном, вештачком или природном, јонизујућем зрачењу. Извор нејонизујећег зрачења су далеководи, а заштита од њиховог електричног поља и магнетне индукције обезбеђује се у току пројектовања и погона далековода сходно домаћем законодавству и смерницама Светске здравствене организације. Имајући то у виду и постојеће и планиране далеководе, овај утицај на животну средину сматра се контролисаним и безбедним.

8) Геосеизмичност

Присутна је одређена опасност од земљотреса с обзиром да је интензитет сеизмичког хазарда на подручју Просторног плана, за повратни период од 475 година, у VIII категорији (према EMC скали, EMS-European macroseismic scale). Ове вредности указују да је највећи део подручја угрожен земљотресима који могу изазвати значајна оштећења објеката. У периоду од 1884. до 1934. године забележене су вредности земљотреса на ширем подручју Просторног плана између 4,3 и 5 MW (MW- скала моментне магнитуде).

9) Рецентни геоморфолошки процеси

Највећи део подручја, око 50%, обухваћен је процесима врло слабе ерозије, доста мање – око 20%, процесима слабе ерозије, под средњом ерозијом је око 20% и јаком ерозијом 10% подручја. Ерозији су највише изложени терени изграђени од неvezаних или слабо vezаних неогених седимената, на теренима без шуме и травне вегетације и нагиба преко 15 степени.

10) Остале природне непогоде и пожари

Подручје Просторног плана је изложено потенцијалној опасности од елементарних непогода, у првом реду изазваних интензивним кишним и снежним падавинама, као и другим атмосферским непогодама, а посебно опасностима од бујичних поплава, одрона, клизања земљишта, шумских пожара и др.

1.2.2 Елементи животне средине за које постоји могућност да буду изложени значајном утицају

Стање квалитета животне средине на подручју Просторног плана може се оценити као повољно на највећем делу територије.

Главни локални извори загађења ваздуха су издувни гасови моторних возила на саобраћајницама и, знатно мање, ложишта на чврсто гориво у домаћинствима и другим објектима у насељима. Основано се претпостављају повремена (дневна и часовна или осмочасовна) прекорачења граничних вредности концентрација SO₂, NO_x, CO, суспендованих и таложних материја угљен монооксида и азотних оксида у непосредном појасу прометног државног пута Шабац-Лозница и сеоским насељским агломерацијама Лешница и Ново Село, али се на основу генералних резултата испитивања квалитета ваздуха у Србији може закључити да је ваздух на планском подручју у I категорији (чист или незнатно загађен ваздух). Тој категорији (која се утврђује на основу годишњих концентрација) одговарају прве три класе квалитета (одличан, добар и прихватљив), утврђене према вредностима дневних концентрација.

Тakoђе, на подручју нема извора дуготрајнијег прекорачења дозвољеног нивоа буке, осим непосредно поред наведеног државног пута. Иако не постоје мерења којима би се експлицитно потврдиле величине, односно концентрације и просторна дистрибуција утицаја извора загађења ваздуха и буке у контексту прописаних граничних вредности, може се констатовати да је стање животне средине у погледу квалитета ваздуха и буке на осталим деловима подручја добро.

Нема индикација о појачаном, вештачком или природном, јонизујућем зрачењу. Извор нејонизујећег зрачења су далеководи, а заштита од њиховог електричног поља и магнетне индукције обезбеђује се у току пројектовања и погона далековода сходно домаћем законодавству и смерницама Светске здравствене организације. Имајући то у виду и постојеће и планиране далеководе, овај утицај на животну средину сматра се контролисаним и безбедним.

Испитивање квалитета вода реке Дрине, на профилу села Бадовинци у оквиру државног оперативног и надзорног мониторинга врши Агенција за заштиту животне средине. Узорци се узимају једном месечно, при чему се месечна испитивања разликују по обиму физичко-хемијских, хемијских и микробиолошких параметара (од тридесетак до преко 100 параметара), док се од биолошких параметара прати стање макроинвертебрата (које се, такође, прате и на ушћу Јадра у Лешници). Међутим, с обзиром на сасвим периферни положај и малу дужину водотока Дрине на планском подручју, он није меродаван за хидролошке прилике подручја Просторног плана, посебно планине Цер, тако да се његов квалитет вода овде не дискутује. Локални мониторинг квалитета површинских вода на подручју Просторног плана се не обавља.

На подручју нема јавних или групних канализационих система за отпадне комуналне и друге воде ни постројења за пречишћавање. Отпадне воде испуштају се у септичке јаме, претежно водопрпусне или често, у пољопривредним домаћинствима и викендицама, директно на површину терена или реципијенте.

Квалитет земљишта, према резултатима испитивања за подручје Мачве, у односу на присуство загађујућих и штетних материја (кадмијум, бакар, жива, никл, цинк) је задовољавајући, са прекорачењем граничних вредности у једном броју узорака али без прекорачења МДК (осим у случају никла у неким узорцима) и тзв. ремедијационих вредности односно нивоа који је безбедан за коришћење земљишта, с обзиром на просторно учешће пољопривредних површина на којима се примењују агрохемијска средства, релативно мали обим примене тих средстава и одсуство објеката и активности који могу бити извор загађења земљишта већег обима. У земљишту нису констатовани арсен, хром и олово. Изливање отпадних вода домаћинстава и других објеката у сеоским насељима, употреба ђубрива и хемијских средстава у пољопривреди не сматрају се фактором промене квалитета земљишта на подручју. Већина параметара (структура, ниво органских материја, супституционална киселост, биолошка активност, садржај лако приступачног фосфора и калијума, садржај органског угљеника) указује на слабију плодност земљишта. Они су у великој мери одређени матичном подлогом, водним особинама, досадашњим начином коришћења земљишта и стањем/интензитетом ерозионих процеса, а што су ти процеси јачи и дуготрајнији земљиште је лошијег квалитета и мање плодности. Највећи део подручја, око 50%, обухваћен је процесима врло слабе ерозије, доста мање – око 20%, процесима слабе ерозије, под средњом ерозијом је око 20% и јаком ерозијом 10% подручја. Ерозији су највише изложени терени изграђени од невезаних или слабо везаних неогених седимената, на теренима без шуме и травне вегетације и нагиба преко 15 степени.

У обухвату Просторног плана не налазе се нити су планирани севесо постројења/комплекси, у којима је присутна или може бити присутна опасна материја у једнаким или већим количинама од прописаних.

Будући да основну посебну намену простора на планском подручју представља заштита подручја планине Цер са великим биолошким и предеоним разноврсностима, као и објектима и појавама вредног гео наслеђа и културним вредностима од изузетног значаја, кроз ову Стратешку процену детерминисани су кључни елементи животне средине, природних вредности и непокретних културних добара за које постоји могућност да буду угрожени кроз реализацију планских решења датих у оквиру ППППН.

На подручју Просторног плана не врши се систематски (државни и локални) мониторинг животне средине, осим мониторинга квалитета вода, тако да се оцена већине елемената и показатеља стања животне средине изводи посредно, на основу података о објектима и активностима који могу бити извор загађења ваздуха и земљишта, односно који могу генерисати буку, отпад и зрачење. Мониторинг квалитета ваздуха и буке организован је на

локалном нивоу, али само за градове Лозницу и Шабац и приградских насеља и врши се у оквир активности Завода за јавно здравље Шабац.

Због свега наведеног, закључци стању животне средине, у контексту израде Просторног плана и ове Стратешке процене изводе се посредно, на основу постојања објеката, радова и активности које су извор дејства на животну средину (саобраћајна инфраструктура, начин евакуације отпадних вода и чврстог комуналног отпада, начина обраде земљишта и степена примене агрохемијских средстава у пољопривреди, и др.). Нису индиковане неререверзибилне појаве угрожавања живота и здравља људи услед прекомерног загађења животне средине, нити неприхватљиви поремећаји у функционисању водених и копнених екосистема под директним утицајем погоршања квалитета вода, ваздуха и земљишта.

Следеће активности и објекти имају највећи утицај на квалитет животне средине на подручју Просторног плана: **саобраћај** (повећање нивоа загађења ваздуха на саобраћајницама, првенствено на ДП ИБ реда бр. 26 деоница Шабац-Лозница); **несанитарне „дивље депоније“** (директно загађење земљишта и подземних и површинских вода контаминатима и патогеним микроорганизма са дивљих депонија на територији Плана, као и загађење вода и земљишта секундарним продукцијом депонија, појава непријатних мириса услед спаљивања отпада на депонијама, нарушавање слике предела и др.); **пољопривреда** (са директним утицајем активности на ерозију, закишељавање, заслањивање, еутрофикацију и контаминацију земљишта); **хидротехничка инфраструктура** (загађење испуштањем непречишћених комуналних отпадних вода из домаћинства директно у земљиште, испуштањем непречишћених вода из привредних активности и дренажних вода из пољопривреде у речне токове); **туризам** (постојећа мала и неадекватна туристичка понуда (тразитни, културни и излетнички туризам) негативно утиче повећањем количине отпада који се одлаже на дивље депоније).

Планирано зонирање степена заштите, односно примена и ефикасна контрола спровођења успостављених ограничења за развој активности, објеката и радова који могу имати утицаја на загађивање животне средине обезбедиће одржавање постојећег квалитета животне средине на највећем делу подручја Просторног плана и смањити ризик од евентуалног загађивања и деградације простора.

На подручју које је узето у разматрање кроз ову Стратешку процену не постоје релевантни подаци о стању животне средине и о оцени стања загађености (није дефинисано „нулто стање животне средине“ и не постоји интегрални катастар загађивача), осим појединачних мерења. Стање животне средине је зато, за поједине делове подручја дато као процена, на основу идентификације потенцијалних извора загађивања и могућих значајних негативних утицаја на животну средину.

Као елементи/вредности животне средине у којима су индиковани (могући) значајнији утицаји и промене на планском подручју идентификовани су:

- **биолошка разноврсност, геодиверзитет и предео**, чије је стање на највећем делу подручја изузетно или веома добро - са могућим индиректним утицајем боравка људи и неадекватног вршења делатности и активности (пољопривреде, шумарства, ловства, риболова, туризма и др), као и нарушавања био и геодиверзитета и предела у подручјима ерозионих процеса. Највећи део подручја, око 50%, обухваћен је процесима врло слабе ерозије, доста мање – око 20%, процесима слабе ерозије, под средњом ерозијом је око 20% и јаком ерозијом 10% подручја. Ерозији су највише изложени терени изграђени од неvezаних или слабо vezаних неогених седимената, на теренима без шуме и травне вегетације и нагиба преко 15 степени;
- **земљиште**, чији је квалитет у односу на присуство присуство загађујућих и штетних материја (кадмијум, бакар, жива, никл, цинк) је задовољавајући, са прекорачењем граничних вредности у једном броју узорака али без прекорачења МКД (осим у случају никла у неким узорцима) и тзв. ремедијационих вредности односно нивоа који је безбедан за коришћење земљишта

- **воде**, с обзиром на сасвим периферни положај и малу дужину водотока Дрине на планском подручју, он није меродаван за хидролошке прилике подручја Просторног плана, посебно планине Цер, тако да се његов квалитет вода овде не дискутује.
- **ваздух**, за који се на основу резултата испитивања квалитета ваздуха у Србији и оближњим градовима Шапцу и Лозници може закључити да се у ПИО „Цер“ и целом планском подручју налази у I категорији (чист или незнатно загађен ваздух);
- **заштићена природна добра**, са релативно повољним стањем у погледу заштите предела, резервата и споменика природе и очекиваним притисцима услед повећања туристичке посете и градитељског притиска;
- **културно-историјско наслеђе**, са релативно повољним стањем у погледу степена конзервације и уређености, са могућим утицајима услед изградње објеката у околини непокретних културних добара и очекиване туристичке посете и градитељског притиска у селима;

II Општи и посебни циљеви Стратешке процене и избор индикатора

Општи и посебни циљеви Стратешке процене утицаја дефинишу се у складу са циљевима и захтевима у погледу заштите животне средине у другим локалним плановима и програмима, циљева заштите животне средине утврђених на нивоу региона, Републике и на међународном нивоу, као и специфичних циљева карактеристичних за подручје посебне намене, прикупљених података о стању животне средине и значајних питања, проблема и предлога у погледу заштите животне средине у овом Плану. На основу дефинисаних циљева врши се избор одговарајућих индикатора који ће се користити у изради Стратешке процене.

2.1 Полазишта и основе општих и посебних циљева

Подручје Просторног плана укупне површине 292,45 km² обухвата: евидентирано природно добро планирано за заштиту ПИО „Цер“, површине од 62,61 km², са заштићеном околином непокретног културног добра „Комплекса манастира Радовашница“ (око 9,04 ha), као и заштићено природно добро Меморијални природни споменик „Текериш“, и планирани Меморијални комплекс „Цер“ (око 56,62 ha).

Кључно полазиште за идентификацију општих циљева СПУ, као и основ/инпут дефинисања посебних циљева представљају одлике планског подручја које се односе на природне карактеристике и културне вредности на планском подручју.

2.2 Избор посебних циљева и индикатора

Посебни циљеви Стратешке процене представљају квантификацију и квалификацију општих циљева датих у облику смерница и акција (мера, радова, активности) којима ће се извршити њихова реализација.

Република Србија је 2008. године усвојила Националну стратегију одрживог развоја („Службени гласник Републике Србије“, бр. 57/08) којом су дефинисани принципи и приоритети одрживог развоја и 76 индикатора да прате напредак Србије ка одрживом развоју. Ови индикатори су изабрани из сета индикатора УН, али се сви индикатори не прате у Србији. Индикатори су дефинисани и у Закону о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник Републике Србије“, бр. 88/10). Такође, Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине („Службени гласник Републике Србије“, бр. 37/2011) прописује листу индикатора који се односе на животну средину који су овде коришћени. Индикатори Стратешке процене утицаја (Табела 1) су изабрани у складу са напред наведеним циљевима СПУ, на основу меродавних и суштинских одлика и садржаја области животне средине, заштите природних и непокретних културних добара на коју се процена односи и на основу индикатора Просторног плана Републике Србије и Стратегије одрживог развоја Републике Србије, а који су у складу са «Основним сетом УН индикатора одрживог развоја». Овај сет индикатора заснован је на концепту «узрок-последница-одговор».

Индикатори за евалуацију утврђених циљева Стратешке процене су изабрани. Они проистичу из општих циљева плана и представљају директан ослонац за идентификацију и мониторинг посебних циљева Стратешке процене. Циљеви и индикатори, рађени за потребе ове Стратешке процене дати су у Табели 1.

Табела 1. Циљеви и индикатори Стратешке процене

Област СПУ	Општи циљеви СПУ	Посебни циљеви СПУ	Индикатори
ВОДА	Заштита и очување квалитета вода	- Заштити површинске и подземне воде	- Промена квалитета површинских и подземних вода као последица реализације планираних активности
ВАЗДУХ	Смањити ниво штетних материја у ваздуху	- Смањити изложеност становништва штетним материјама из ваздуха	- Број становника изложеног загађујућим материјама из ваздуха
ЗЕМЉИШТЕ	Заштита и одрживо коришћење шумског и пољопривредног земљишта	- Заштитити шумско и пољопривредно земљиште - Смањити контаминацију земљишта	- Промена површина шумског и пољопривредног земљишта (ha) - Површина земљишта угроженог ерозивним процесима (ha) - Удео контаминираних површина као
СТАНОВНИШТВО И ЉУДСКО ЗДРАВЉЕ	Заштита становништва и људског здравља	- Заштити становништво и људско здравље	- Број становника изложеног индиректном или индиректном дејству контаминираних површина - Учесталост обољења која се могу довести у везу са контаминираним површинама - Број становника изложеног повишеном нивоу буке - Број становника потенцијално угрожених ерозијом и бујицама
ПРИРОДНЕ ВРЕДНОСТИ	Заштита и очување биодиверзитета и геодиверзитета	- Заштитити биодиверзитет и геодиверзитет	- Близина и врста активности које могу утицати на биодиверзитет и геодиверзитет њихов интензитет и учесталост
ПРИРОДНА ДОБРА И КУЛТУРНА ДОБРА	Очувати природна и културна добра	- Заштитити природна добра - Заштитити културна добра	- Број и значај природних добара који су под утицајем планираних активности - Број и значај културних добара који су под утицајем планираних активности

Табела 2. Ознаке посебних циљева Стратешке процене

ред.бр.	Циљ СПУ
1.	Заштити површинске и подземне воде
2.	Смањити изложеност становништва штетним материјама из ваздуха
3.	Заштитити шумско и пољопривредно земљиште
4.	Смањити контаминацију земљишта
5.	Заштити становништво и људско здравље
6.	Заштитити биодиверзитет и геодиверзитет
7.	Заштитити природна добра
8.	Заштита културних добара

III Процена могућих утицаја на животну средину

Процена могућих утицаја ППППН на животну средину, према Закону о стратешкој процени утицаја на животну средину, члан 15., садржи следеће елементе:

1. приказ процењених утицаја варијантних решења ППППН који могу имати директне импликације са становишта заштите животне средине са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
2. поређење варијантних решења и приказ разлога за избор најповољнијег решења;
3. начин на који су при процени утицаја узети у обзир чиниоци животне средине, укључујући податке о: ваздуху, води, земљишту, клими, јонизујућем и нејонизујућем зрачењу, буци и вибрацијама, биљном и животињском свету, становништву, квалитету живота и здрављу људи у насељима, културно-историјским вредностима, инфраструктурним, индустријским и другим објектима, или другим створеним вредностима;
4. начин на који су при процени узете у обзир карактеристике утицаја: вероватноћа, интензитет, сложеност/реверзибилност, временска димензија (локација, географска област, број изложених становника, прекогранична природа утицаја, кумулативна и синергијска природа утицаја).

3.1 Разматрана питања и проблеми заштите природе и животне средине у Просторном плану и образложење разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка Стратешке процене

Критеријуми за утврђивање могућности значајних утицаја на животну средину планова и доношење одлуке о изради стратешке процене садржани су у Прилогу I Закона о Стратешкој процени. Ови критеријуми заснивају се на: карактеристикама Плана и карактеристикама утицаја.

За доношење одлуке о изради и обухвату Стратешке процене, уз примену осталих критеријума, посебно је важна идентификација проблема заштите животне средине планског подручја и могућност утицаја решења Просторног плана на: природне ресурсе и ваздух, воду, земљиште, буку, повећање ризика од удеса, становништво, насеља, јавне службе и здравље, шумарство, ловство и риболов, пољопривреду и културно-историјско наслеђе, туристички развој, инфраструктурне и комуналне објекте, развој инфраструктурних коридора и коридора осталих техничких система, управљање чврстим комуналним и осталим типовима отпада и јачање институционалних способности за заштиту животне средине.

На основу процене стања животне средине на подручју Просторног плана, посебно су разматрана следећа питања:

- заштита природе, природних вредности, културних добара и животне средине као приоритетне активности са којима ће бити усклађене све друге активности на подручју посебне намене;
- обезбеђење услова за изградњу опремање и уређење Меморијалног комплекса „Цер“;
- обезбеђење услова за неометано функционисање комплекса специјалне намене неопходних систему одбране земље;
- унапређење туристичко рекреативне инфраструктуре (посебно уређење бицикличких, планинарских и шетних стаза и др);
- заштита и одрживо коришћење водног, пољопривредног и шумског земљишта;
- просторно-функционална интегрисаност и усклађен интегрисан развој и заштита природних вредности и културних добара са припадајућим, суседним и осталим јединицама локалне самоуправе у окружењу;
- унапређење комуналне опремљености и саобраћајне приступачности насељима;
- заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби;
- принцип супсидијарности и јавно-приватног партнерства;
- релативизација потенцијалних конфликта у заштити простора, очувању и унапређењу културних добара, побољшању животних услова свештенства и одрживом развоју локалних заједница.

Извештај о Стратешкој процени може се изјаснити о томе зашто поједина питања из области заштите животне средине нису била меродавна за разматрање. У конкретном случају као таква питања оцењени су:

3.2 Приказ варијантних решења Просторног плана

У поступку израде Просторног плана нису разматрана варијантна решења различитих планских активности која су од значаја за заштиту животне средине и одрживи развој планског подручја.

3.3 Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама

У поступку израде Просторног плана и спровођења Стратешке процене обављен је широк круг консултација са заинтересованим и надлежним организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења већег броја субјеката, од којих су за аспект заштите животне средине од посебног значаја:

1. Министарство за заштиту животне средине
2. Министарство рударства и енергетике
3. Републички хидрометеоролошки завод
4. Јавно предузеће „Србијашуме”
5. Републички сеизмолошки завод
6. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Републичка дирекција за воде
7. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
8. Републички завод за заштиту споменика културе
9. Завод за заштиту природе Србије
10. Епархија шабачка

Сви ови контакти сматрају се релевантним за Стратешку процену.

3.4 Евалуација карактеристика и значаја утицаја стратешких опредељења

Циљ израде стратешке процене утицаја на животну средину је сагледавање могућих негативних утицаја/трендова на квалитет животне средине на подручју ППППН и предвиђање смерница за њихово смањење, односно довођење у прихватљиве оквире не стварајући конфликте у простору и водећи рачуна о капацитету животне средине на посматраном простору. Процена утицаја Просторног плана, односно планских решења, извршена је у наставку Стратешке процене.

У наставку је извршена евалуација значаја, просторних размера и вероватноће утицаја планских решења на животну средину. Значај утицаја процењује се у односу на величину утицаја и просторне размере на којима се може остварити утицај. Утицаји планских решења према величини промена се оцењују бројевима од -2 до +2, где се знак минус односи на негативне, а знак плус за позитивне промене (Табела 3).

Табела 3. Критеријуми за оцењивање величине утицаја

Величина утицаја	Ознака	Опис
Већи	- 2	У већој мери нарушава животну средину
Мањи	- 1	У мањој мери нарушава животну средину
Нема утицаја	0	Нема директног утицаја или нејасан утицај
Позитиван	+1	Мање позитивне промене у животној средини
Повољан	+2	Повољне промене квалитета животне средине

У табели 4. приказани су критеријуми за вредновање просторних размера утицаја.

Табела 4. Критеријуми за вредновање просторних размера утицаја

Значај утицаја	Ознака	Опис
Регионални	Р	Могућ утицај на регионалном нивоу
Општински	О	Могућ утицај на општинском нивоу
Локални	Л	Могућ утицај локалног карактера

У табели 5. приказани су критеријуми за процену вероватноће утицаја.

Табела 5. Скала за процену вероватноће утицаја

Вероватноћа	Ознака	Опис
100%	С	Утицај изванредан
више од 50%	В	Утицај вероватан
мање од 50%	М	Утицај могућ

Додатни критеријуми могу се извести према времену трајања утицаја - привремени-повремени (П) и дуготрајни (Д) ефекти. На основу свих наведених критеријума врши се евалуација значаја идентификованих утицаја за остваривање циљева СПУ.

Табела 6. Планска решења у Просторном плану обухваћена проценом утицаја

Сектор	Планска решења
Заштита природних вредности	Заштита природних вредности са режимима заштите
Заштита непокретних културних добара	Заштита културних добара са формирањем зона заштите
Туризам	Изградња Меморијалног комплекса “Цер”
Заштита природних ресурса	Заштита и коришћење пољопривредног земљишта
	Заштита и коришћење шума и шумског земљишта
Инфраструктурни системи	Развој саобраћајне инфраструктуре
	Развој канализационог система
	Третман комуналног отпада
Заштита животне средине	Спровођење мера превентивне заштите животне средине
Правила уређења и грађења	Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене

У табели 6. извршен је избор планских решења која су укључена у процес мултикритеријумске евалуације (табела 7, 8, 9, 10) и на основу кога се идентификују стратешки значајни утицаји планских решења у односу на циљеве Стратешке процене (Табела 11).

ред.бр.	Циљ СПУ
1.	Заштити површинске и подземне воде
2.	Смањити изложеност становништва штетним материјама из ваздуха
3.	Заштитити шумско и пољопривредно земљиште
4.	Смањити контаминацију земљишта
5.	Заштити становништво и људско здравље
6.	Заштитити биодиверзитет и геодиверзитет
7.	Заштитити природна добра
8.	Заштита културних добара

Табела 7. Процена величине утицаја Просторног плана на животну средину

Планска решења	Циљеви СПУ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Заштита природних вредности са режимима заштите	0	0	+2	+2	0	+2	+2	0
Заштита културних добара са формирањем зона заштите	0	0	0	0	0	0	0	+2
Изградња Меморијалног комплекса “Цер”	0	0	-1	-1	0	-1	-1	+1
Заштита и коришћење пољопривредног земљишта	+1	0	+2	+1	0	+1	0	0
Заштита и коришћење шума и шумског земљишта	0	+1	0	+2	+1	+2	+2	0
Развој саобраћајне инфраструктуре	0	-1	-1	-1	-1	0	0	0
Развој канализационог система	+2	0	+1	+1	+1	+1	+1	0
Третман комуналног отпада	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0
Спровођење мера превентивне заштите животне средине	+2	+1	+2	+2	+1	+1	+1	0
Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене	+1	0	0	+1	0	0	0	0

* - критеријуми према табели 3.

ред.бр.	Циљ СПУ
1.	Заштити површинске и подземне воде
2.	Смањити изложеност становништва штетним материјама из ваздуха
3.	Заштитити шумско и пољопривредно земљиште
4.	Смањити контаминацију земљишта
5.	Заштити становништво и људско здравље
6.	Заштитити биодиверзитет и геодиверзитет
7.	Заштитити природна добра
8.	Заштита културних добара

Табела 8. Процена просторних размера утицаја Просторног плана на животну средину

Планска решења	Циљеви СПУ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Заштита природних вредности са режимима заштите			Л	Л		Р	Р	
Заштита културних добара са формирањем зона заштите								Р
Изградња Меморијалног комплекса “Цер”			Л	Л		Л	Л	О
Заштита и коришћење пољопривредног земљишта	Л		Л	Л		Л		
Заштита и коришћење шума и шумског земљишта		Л		Л	Л	Л	Л	
Развој саобраћајне инфраструктуре		Л	Л	Л	Л			
Развој канализационог система	О		Л	Л	Л	Л	Л	
Третман комуналног отпада	О	Л	Л	Л	Л	Л	Л	
Спровођење мера превентивне заштите животне средине	О	Л	Л	Л	Л	Р	Р	
Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене	Л			Л				

* - критеријуми према табели 4.

Табела 9. Процена вероватноће утицаја Просторног плана на животну средину

Планска решења	Циљеви СПУ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Заштита природних вредности са режимима заштите			В	М		В	В	
Заштита културних добара са формирањем зона заштите								С
Изградња Меморијалног комплекса “Цер”			С	М		М	С	В
Заштита и коришћење пољопривредног земљишта и развој пољопривреде	М		В	М		М		
Заштита и коришћење шума и шумског земљишта		М		М	М	В	В	
Развој саобраћајне инфраструктуре		М	М	М	М			
Развој канализационог система	М		М	М	М	М	М	
Третман комуналног отпада	М	М	М	М	М	М	М	
Спровођење мера превентивне заштите животне средине	М	М	М	М	М	М	М	
Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене	В			В				

* - критеријуми према табели 5.

Табела 10. Процена времена трајања утицаја Просторног плана на животну средину

Планска решења	Циљеви СПУ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Заштита природних вредности са режимима заштите			Д	Д		Д	Д	
Заштита културних добара са формирањем зона заштите								Д
Изградња Меморијалног комплекса “Цер”			П	П		П	П	Д
Заштита и коришћење пољопривредног земљишта и развој пољопривреде	Д		Д	Д		Д		
Заштита и коришћење шума и шумског земљишта		Д		Д	Д	Д	Д	
Развој саобраћајне инфраструктуре		П	П	П	П			
Развој канализационог система	Д		Д	Д	Д	Д	Д	
Третман комуналног отпада	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	
Спровођење мера превентивне заштите животне средине	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	
Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене	Д			Д				

Табела 11. Збирни утицаји Просторног плана на животну средину са образложењем утицаја

Планска решења	Ранг утицаја у односу на циљеве СПУ								Образложење утицаја
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Заштита природних вредности са режимима заштите	/	/	+2/Л/ В/Д	+2/Л М/Д	/	+2/Р В/Д	+2/Р В/Д	/	Очекују се већи позитивни утицаји дуготрајног и локалног карактера планских мера заштите природних вредности у односу на природне вредности подручја
Заштита културних добара са формирањем зона заштите	/	/	/	/	/	/	/	+2/Р С/Д	Извесни су значајни позитивни утицаји овог планског решења на заштићена културна добра на планском подручју чији значај превазилази оквире планског документа.
Изградња Меморијалног комплекса “Цер”	/	/	-1/Л С/П	-1/Л М/П	/	-1/Л М/П	-1/Л С/П	+1/О В/Д	Известан је мањи (с обзиром на површину) негативан утицај на шуме и шумско земљиште до кога ће доћи реализацијом овог планског решења. Могући су и мањи негативни утицаји локалног и привременог/повременог карактера на квалитет земљишта, биодиверзитет и геодиверзитет (пре свега приликом изградње). Очекује се позитиван утицај на заштиту и пре свега презентацију непокретних културних добара.
Заштита и коришћење пољопривредног земљишта и развој пољопривреде	+1/Л М/Д	/	+2/Л В/Д	+1/Л М/Д	/	+1/Л М/Д	/	/	Могући су дуготрајни позитивни утицаји локалног карактера на заштиту основних чинилаца животне средине, пре свега земљишта и афирмација пољопривредних активности у складу са природним, демографским и економским могућностима планског подручја.
Заштита и коришћење шума и шумског земљишта	/	+1/Л М/Д	/	+2/Л М/Д	+1/Л М/Д	+2/Л В/Д	2/Л В/Д	/	Наведено планско решење има значајну вероватноћу дуготрајног позитивног утицаја на очување шума и шумског земљишта на планском подручју. Ово планско решење, међутим, не може компензовати мање негативне ефекте изградње Меморијалног комплекса “Цер” чија реализација подразумева сечу шума, али може допринети да се ова сеча обавља контролисано и по одређеним принципима.
Развој саобраћајне инфраструктуре	/	-1/Л М/П	-1/Л М/П	-1/Л М/П	-1/Л М/П	/	/	/	Могући су мањи повремени негативни утицаји локалног карактера, пре свега на квалитет ваздуха.
Развој канализационог система	+2/О М/Д	/	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	/	Очекују се позитивни утицаји на заштиту воду, земљиште, природне вредности и биодиверзитет планског подручја. Утицаји су локалног карактера, али од посебног значаја за заштиту животне средине планског подручја.
Третман комуналног отпада	+1/О М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	/	Очекују се позитивни утицаји на заштиту воду, земљиште, природне вредности и биодиверзитет планског подручја. Утицаји су локалног карактера, али од посебног значаја за заштиту животне средине планског подручја.
Спровођење мера превентивне заштите животне средине	+2/О М/Д	+1/Л М/Д	+2/Л М/Д	+2/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Р М/Д	+1/Р М/Д	/	Превентивна заштита планског подручја која је конципирана у овом планском решењу доприноси позитивним утицајима по готово свим циљевима Стратешке процене.
Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене	+1/Л В/Д	/	/	+1/Л В/Д	/	/	/	/	Очекују се мањи позитивни утицаји на квалитет вода и земљишта кроз дефинисање правила за реализацију објеката туристичке намене.

3.5 Кумулативни и синергетски ефекти

У складу са Законом о стратешкој процени (члан 15.) стратешка процена треба да обухвати и процену кумулативних и синергетских ефеката. Значајни ефекти могу настати као резултат интеракције између бројних мањих утицаја постојећих објеката и активности и различитих планираних активности у подручју Просторног плана.

Кумулативни ефекти настају када појединачна секторска решења немају значајан утицај, а неколико индивидуалних ефеката заједно могу да имају значајан ефекат.

Синергетски ефекти настају у интеракцији појединачних утицаја који производе укупни ефекат који је већи од простог збира појединачних утицаја.

Предметном Стратешком проценом нису идентификовани значајни кумулативни ни синергетски утицаји који могу настати у интеракцији планираних и постојећих активности на планском подручју.

3.6 Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину

Планска решења ППППН формирана су у складу са заштитом и унапређењем квалитета животне средине, природних и културних вредности на заштићеном подручју ПИО „Цер“ у складу са одрживим развојем туризма, пољопривредне производње, као и у складу са решењима датим локалним развојним документима (просторним плановима града Шапца и Лознице), регионалним развојним и просторним плановима, стратешким, развојним и акционим плановима и документима за поједине Шабац и Лозницу и др.

Просторни план такође даје и сет планских мера и правила за уређење и коришћење простора и грађење на овом подручју. Наведене мере исказане су детаљније кроз планске циљеве и препоруке за приступ изради и процени утицаја планова, програма и пројеката на нижем хијерархијском нивоу.

Основна мера коју треба спроводити на целом подручју Просторног плана је очување садашњег стања квалитета животне средине, адекватну заштиту природних и непокретних културних добара уз појединачне интервенције на локацијама са нарушеним квалитетом појединих параметара заштите.

Заштита ваздуха

Изграђеним и планираним саобраћајним обилазницама урбанизованих центара сеоских насеља смањује се утицај загађења ваздуха и буке на околину.

На подручју Просторног плана ће се примењивати мере заштите животне средине утврђене просторним плановима града Лознице и града Шапца и овим Просторним планом.

Очување квалитета ваздуха и остваривање вишег квалитета ваздуха на територији ППППН засниваће се на примени следећих правила и мера заштите за:

(1) смањење емисија загађујућих материја из постојећих извора загађивања (индивидуалних ложишта, из саобраћаја и др.), контролом граничних вредности емисија загађујућих материја од стране локалних јединица управе на основу утврђених европских и националних стандарда;

(2) ограничавање емисија из нових потенцијалних извора загађивања (повећање обима саобраћаја услед развоја туристичке понуде, повећање антропопресије простора услед повећаног броја корисника простора због развијања туристичке понуде у простору;

(3) систематским праћењем квалитета ваздуха, у складу са Европском директивом о процени и управљању квалитетом амбијенталног ваздуха (96/62/ЕС)¹, у оквиру државне мреже мерних станица за мерење регионалног и прекограничног атмосферског преноса загађујућих материја у ваздуху и аероседиментима у оквиру међународних обавеза а у складу са Законом о заштити ваздуха („Службени гласник РС 36/09 и 10/13“) и Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, бр. 11/2010 и 63/2013).

¹ Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management, Official Journal L 296, 21/11/1996

Заштита вода

Ради заштите водотока и извора од загађивања, од којих је велики број у функцији водоснабдевања, очувања плодности земљишта и очувања животињског света препоручује се ограничена и пажљива примена органских и минералних ђубрива и хемијских средстава у пољопривреди, санитарно безбедно складиштење стајског ђубрива и оцедних вода из објеката узгоја и силажа и пажљиво руковање бензином, дизел горивом и другим нафтним дериватима и забрањује прање возила и машина у водотоцима.

Конкретне мере заштите, односне мере за елиминисање или смањивање утицаја на животну средину приликом изградње објеката и уређења простора у оквиру планираних намена, утврдиће се у поступку израде пројектне документације, кроз студије утицаја на животну средину или на други начин утврђен у складу са законом. Кроз услове и мере заштите природе и културних добара, планирани радови и активности код којих је индикован значајнији неповољан утицај у домену квалитета вода и ваздуха, буке и отпада могу се оценити као сасвим неподесни са становишта циљева заштите природних или културних вредности или условно прихватљиви, уз јача ограничења и строжије мере заштите.

Просторним планом се препоручује доследна примена мера заштите животне средине прописаних законом, посебно мера које се односе на испуштање (емисију) загађујућих, опасних и штетних материја у воду и антиерозиону заштиту.

Заштита вода на територији плана од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно да делују на издашност изворишта и здравствену исправност воде за пиће засниваће се на примени следећих правила и мера заштите:

- (1) контролом постојећих извора загађења; препознавањем и уклањањем извора загађивања река: успостављањем система интегралног управљања отпадом на територији Плана; спречавањем одрањања и спирања смећа у водотокове (рукавци Дрине, хидрографска мрежа Лешнице, Јадар), са постојећих несанитарних сметлишта до њиховог затварања и ремедијације; и рационалном и стручном употребом пестицида и вештачких ђубрива на подручју Просторног плана;
- (2) прописивањем строжијих критеријума за пречишћавање отпадних вода
- (3) систематским праћењем квалитета вода: редовним праћењем вредности показатеља квалитета вода и редовним праћењем састава отпадних вода пре испуштања у реципијент;
- (4) доследном применом Европске директиве о водама² (2000/60/ЕС) и Закона о водама РС („Службени гласник РС“ бр. 30/10, 93/12и 101/16) у домену: утврђивања и координације мера за површинске и подземне воде које припадају истом еколошком, хидролошком и хидрогеолошком сливу; спречавања или смањења утицаја незгода код којих долази до изненадног загађивања вода;
- (5) заштитом постојећих и планираних изворишта водоснабдевања, изворишта подземних вода и свих локалних изворишта сеоских насеља.
- (6) применом организационо-економских мера за спречавање и смањење загађења вода

Канализациони системи формираће се у свим насељима Просторног плана која припадају граду Шапцу, а реципијенти, након пречишћавања отпадних вода, ће бити локални водотоци: Бела река, Нечаја, Думача, Бела река, Копљевић и Добрава. За насеља на територији града Лозница предвиђено је постепено спајање канализационих система са постројењима за пречишћавање отпадних вода.

Република Србија и јединице локалне самоуправе ће обезбедити инструменте финансијске подршке за изградњу и прањење септичких јама домаћинстава и викендица на заштићеном подручју с обзиром да се одредбе у вези испуштања отпадних вода Закона о водама не односе стриктно на физичка лица која користе воду за пиће, сопствене и санитарне потребе и не подразумевају експлицитно обавезу изградње водонепропусних септичких јама.

Заштита од ерозије обезбедиће се кроз строги надзор над сечама и другим шумарским радовима у шумама сопственика, извођење планираних радова на природном и вештачком обнављању шума у

² Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy

државној својини, подстицај и подршку земљопоседника за пошумљавање пашњака и другог за пољопривреду неподесног земљишта, затрављивање и пошумљавање земљишта оштећеног грађевинским радовима.

Ради заштите водотока и извора од загађивања, од којих је велики број у функцији водоснабдевања, очувања плодности земљишта и очувања животињског света препоручује се ограничена и пажљива примена органских и минералних ђубрива и хемијских средстава у пољопривреди, санитарно безбедно складиштење стајског ђубрива и оцедних вода из објеката узгоја и силажа и пажљиво руковање бензином, дизел горивом и другим нафтним дериватима и забрањује прање возила и машина у водотоцима. Управљач заштићеног подручја ће у сарадњи са надлежним службама локалних самоуправа организовати саветодавну подршку пољопривредницима у вези коришћења минералних ђубрива, пестицида, инсектицида, хербицида и нафтних деривата.

Заштита земљишта

Заштита и очување квалитета земљишта ће бити организована применом следећих правила и мера:

- (1) систематског праћења квалитета земљишта у непосредној околини постојећих и планираних инфраструктурних коридора;
- (2) спровођењем техничке и биолошке рекултивације деградираних површина на локалним сметлиштима;
- (3) очувањем економских и екосистемских функција земљишта спровођењем техничких и биолошких радова и мера заштите на евидентираним ерозионим теренима; примена оптималне комбинације техничких, биотехничких (израда рустикалних преграда и травних водопутева) и биолошких радова. (пошумљавање, обнова деградираних шума, затрављивање, мелиорација шума и пашњака)
- (4) спречавањем загађења токсичним материјама које се користе у пољопривреди: лекови, боје, пестициди, минерална ђубрива,
- (5) строгим надзором над сечама и другим шумарским радовима у шумама сопственика, извођењем планираних радова на природном и вештачком обнављању шума у државној својини, подстицајем и подршком земљопоседника за пошумљавање пашњака и другог за пољопривреду неподесног земљишта, затрављивањем и пошумљавањем земљишта оштећеног грађевинским радовима
- (6) континуираним надзором уклањања шума за потребе Меморијалног комплекса "Цер" од стране ЈП „Србијашуме“.

Еколошко управљање комуналним и опасним отпадом

Еколошко управљање комуналним и опасним отпадом у заштићеном подручју ПИО Цер спроводиће се применом следећих мера:

- (1) фазним решавањем депоновања комуналног отпада до 2020. године; кроз пројекте измештања, санације и рекултивације постојећих дивљих депонија преусмеравањем токова отпада на постојећу регионалну депонију у Сремској Митровици и планираној депонији за град Лозницу и општине Мали Зворник, Љубовија и Крупањ), у складу са Стратегијом управљања отпадом за период 2010.-2019. године („Службени гласник РС“ 29/10); дефинисање програма прикупљања комуналног отпада из руралних насеља од стране јавних комуналних предузећа или приватних лица, путем мобилних трансфер станица;
- (2) дефинисањем зона за лоцирање рециклажних дворишта на подручју плана за примарну селекцију отпада и временски ограничено депоновање;
- (3) организованим прикупљањем и одвожењем отпада, спровођењем забране одлагања свих врста отпада (комуналног, грађевинског, амбалажног, опасног и другог) осим на начин и на местима како је то одређено одговарајућим планом управљања отпадом, уклањањем и санитацијом тзв. „дивљих депонија“.
- (4) утврђивањем локација за депоновање опасног и медицинског отпада (ван планског подручја) са територије Плана, у складу са регионалним стратегијама и плановима управљања отпадом и Стратегијом управљања отпадом за период 2010-2019. године.

Заштита од буке

На основу Закона о заштити од буке у животној средини („Службени гласник РС“ 36/09 и 88/10) неопходно је утврђивање надлежности за спровођење мерења буке и заштите од буке на целој територији плана, посебно у коридорима државних путева. Надлежни за ове послове су

Министарство за заштиту животне средине РС, које прописује мере и услове заштите од буке, као и јединице локалне самоуправе које утврђују мере и услове заштите од буке, односно звучне заштите у плановима, програмима и пројектима, укључујући и оне на које даје сагласност у поступку стратешке процене утицаја, процене утицаја пројеката на животну средину, односно у поступку издавања интегрисане дозволе за рад постројења и активности.

Основна мера коју је у овом домену неопходно спровести односи се на утврђивање надлежности за спровођење мерења буке и заштите од буке у оквиру инфраструктурних коридора и изграђених средина.

IV Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину

На основу Закона о заштити животне средине (чл. 35. и 36.), Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину и Закона о процени утицаја на животну средину, у току имплементације Просторног плана обавезна је **израда стратешких процена утицаја на животну средину** за:

1) *Урбанистичке планове (планове генералне и детаљне регулације):*

- израда Плана детаљне регулације за деоницу ДП ПБ реда број 323, од везе са ДП ПА број 137 до манастира Чокешина, грбеном планине Цер;
- израда Плана детаљне регулације за манастир Петковица,
- израда Плана детаљне регулације за манастир Радовашница.

За појединачне пројекте који ће се реализовати у фази имплементације Просторног плана у којем је предвиђена посебна намена, Носилац пројекта је, у складу са чланом 8. Закона о процени утицаја, у обавези да се обрати надлежном органу за послове заштите животне средине са Захтевом о одређивању потребе израде Студије процене утицаја на животну средину, у складу са Законом о заштити животне средине ("Службени гласник РС", бр.135/04, 36/09 и 72/09 – 43/11 – Уставни суд), Законом о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 135/04 и 36/09), Правилником о садржини студије о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 69/2005), и Уредбом о утврђивању Листе пројекта за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 114/08).

V Програм праћења стања животне средине у току спровођења Плана

Успостављање ефикасног мониторинга предуслов је остваривања циљева Просторног плана у области заштите природе и животне средине, односно циљева Стратешке процене и представља један од основних приоритета имплементације Плана. Према Закону о заштити животне средине, Влада доноси програм мониторинга на основу посебних закона за период од две године за територију Републике Србије, а јединица локалне самоуправе, односно општина, доноси програм праћења стања животне средине на својој територији, који мора бити усклађен са претходно наведеним програмом Владе. Међутим, наведени програми нису још увек реализовани на територији ППППН.

Законом о Стратешкој процени утврђена је обавеза дефинисања програма праћења стања животне средине у току спровођења плана или програма за који се Стратешка процена ради. Законом је прописан и садржај програма мониторинга који, нарочито, садржи: 1) опис циљева плана и програма; 2) индикаторе за праћење стања животне средине; 3) права и обавезе надлежних органа; 4) поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја; 5) друге елементе у зависности од врсте и обима плана и програма. При томе, дата је могућност да овај програм може бити саставни део постојећег програма мониторинга који обезбеђује орган надлежан за заштиту животне средине. Такође, мониторинг би требало да обезбеди информације о квалитету постојећег извештаја које се могу користити за израду будућег извештаја о стању квалитета животне средине.

Кључни плански циљ је одређивање мере одрживог социо-економског развоја и заштите природних вредности, културних добара и животне средине подручја ППППН. Одрживи развој огледа се у обезбеђењу трајне и интегрисане заштите природних вредности ПИО „Цер“, њиховом одрживом коришћењу за едукацију и научна истраживања, презентацију јавности и комплементарне активности, као и развој еколошког туризма и рекреације и обезбеђењу трајне и интегрисане заштите објеката и заштићене околине споменика културе од великог значаја (манастира Чокешина) и других споменика културе – манастира Радовашница и Петковица, те других културно-историјских вредности, њихово саобраћајно и инфраструктурно уређење и опремање, стварање других просторних услова за њихову презентацију јавности и развоју и модернизацији постојеће и планиране саобраћајне инфраструктуре (ДП 16 реда 19 и 21). Општи и посебни циљеви Просторног плана, главна планска решења и њихов могући утицај на животну средину, детаљно су разрађени и предочени у претходним поглављима овог Извештаја. Циљеви Стратешке процене, који су повезани са циљевима Плана идентификовани су у поглављу I овог Извештаја. На истом месту утврђени су и индикатори, који представљају репер и ослонац за евалуацију утицаја и промена. Поједини индикатори нису могли бити квантитативно проверени, те је процена у обзир узимала квалитативно вредновање појединих параметара животне средине.

Кључне области мониторинга су природне вредности (кроз биодиверзитет, геонаслеђе, предео, шуме), ваздух, вода, земљиште и бука.

Систем мониторинга узима у обзир два извора информација и то:

- податке о стању животне средине, који су прибављени у поступку израде и реализације различитих пројеката на планском подручју (водоснабдевања, канализације, саобраћаја, енергетске и саобраћајне инфраструктуре, туристичке супраструктуре, комуналне инфраструктуре, заштите, санације и унапређења биодиверзитета, предела, шума, и др.) као и подацима добијеним на основу спроведене анкете на планском подручју и подацима добијеним од стране надлежних институција;³
- подацима заснованим на прописима и утврђеним различитим програмима *редовног мониторинга* животне средине на републичком и/или локалном нивоу.

На подручју Просторног плана не врши се систематски (државни и локални) мониторинг животне средине, тако да се оцена већине елемената и показатеља стања животне средине изводи посредно, на

³ посебан проблем односи се на чињеницу да на територији просторног плана није дефинисано „нулто стање“ животне средине

основу података о објектима и активностима који могу бити извор загађења ваздуха и земљишта, односно који могу генерисати буку, отпад и зрачење. Мониторинг квалитета ваздуха и буке организован је на локалном нивоу, али само за градове Лозница и Шабац и приградских насеља и врши се у оквиру активности Завода за јавно здравље Шабац.

5.1 Мониторинг систем за контролу квалитета вода

Основни документ за мониторинг квалитета вода је Годишњи програм мониторинга квалитета вода који се на основу члана 108. и 109. Закона о водама утврђује уредбом Владе на почетку календарске године за текућу годину. Програм реализује републичка организација надлежна за хидрометеоролошке послове и он обухвата месечна, недељна или дневна мерења и осматрања водотока, акумулација, изворишта од посебног значаја и једнократна годишња испитивања квалитета седимената, као и годишња испитивања подземних вода. Кроз имплементацију ППППН утврдиће се обавеза проширења мреже осматрачких места, а институције одговорне за спровођење тих додатних обавеза мониторинга квалитета вода биће накнадно одређене од стране јединица локалне самоуправе. Препоручује се и утврђивање субјеката деловања у случају удеса са последицама на квалитет вода, као и начин поступања у таквим ситуацијама. Мониторинг водних објеката који служе водоснабдевању становништва врше територијално надлежни заводи за заштиту здравља (Завод за заштиту јавног здравља Шабац), а обим и врста тог мониторинга прилагођавају се динамици реализације планских решења у домену обезбеђења комуналних потреба водоснабдевања. Неопходно је проширење пунктова/профила из мреже осматрачких места на којима се врши узорковање и испитивање квалитета вода на територији ППППН.

Испитивање квалитета вода реке Дрине, на профилу села Бадовинци у оквиру државног оперативног и надзорног мониторинга врши Агенција за заштиту животне средине. Узорци се узимају једном месечно, при чему се месечна испитивања разликују по обиму физичко-хемијских, хемијских и микробиолошких параметара (од тридесетак до преко 100 параметара), док се од биолошких параметара прати стање макроинвертебрата (које се, такође, прате и на ушћу Јадра у Лешници). Међутим, с обзиром на сасвим периферни положај и малу дужину водотока Дрине на планском подручју, он није меродаван за хидролошке прилике подручја Просторног плана, посебно планине Цер, тако да се његов квалитет вода овде не дискутује. Локални мониторинг квалитета површинских вода на подручју Просторног плана се не обавља. Обим мониторинга прилагођен је циљу утврђивања еколошког статуса односно степена загађења и класе тих водотока и врши се према Правилнику о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода („Службени гласник РС“, број 74/11) и Уредби о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, број 50/12). Квалитет вода на изворима и јавним чесмама, као и на водозахватима односно системима групног или појединачног локалног водоснабдевања непотпуно се и нередовно контролише.

Сходно Закону о водама, за државни односно надзорни мониторинг вода, који обухвата запремину, водостаје и протицаје до степена значајног за еколошки потенцијал и параметре (биолошке, хемијске, физичко-хемијске и хидроморфолошке) еколошког потенцијала одговорна је Агенција за заштиту животне средине.

За јавне чесме и изворе локалног водоснабдевања, управљач заштићеног подручја ће као саставни део плана управљања утврдити програм испитивања квалитета воде, односно санитарно-хигијенске исправности, који ће се реализовати уз финансијску подршку Републике Србије, локалне самоуправе и одговарајуће учешће корисника тих извора и водозахвата.

5.2 Мониторинг систем за контролу квалитета ваздуха

Правни основ за праћење квалитета ваздуха представља Закон о заштити животне средине ("Службени гласник РС", 35/2004, 36/2009, 36/2009 –др. закон, 72/2009 – др.закон, 43/2011 – одлука УС и 14/2016), Закон о заштити ваздуха („Службени гласник РС“, 36/09 и 10/13) и Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС", бр. 11/2010 и 63/13).

Стандарди и методе мониторинга ваздуха прописани су Правилником о граничним вредностима, методама мерења имисије, критеријумима за успостављање мерних места и евиденцији података

("Службени гласник РС" бр. 54/92, 30/99, 19/06), који је донет на основу Закона о заштити животне средине. Предмет систематског мерења су одређене неорганске материје (сумпордиоксид, чађ, суспендоване честице, азотдиоксид, приземни озон, угљемонксид, хлороводоник, флуороводоник, амонијак и водониксулфид), таложне материје из ваздуха, тешки метали у суспендованим честицама (кадмијум, манган, олово, жива, бакар), органске материје (угљендисулфид, акролеин и др), канцерогене материје (арсен, бензен, никл, винилхлорид). Такође, правилником су прописане и материје које дефинишу стање имисије упозорења и епизодно загађење, места и динамику узорковања, као и граничне вредности наведених загађујућих материја.

Подручје просторног плана не поседује станицу за мерење имисије основних и загађујућих материја.

За подручје просторног плана систематски мониторинг квалитета ваздуха врши Завод за јавно здравље Шабац. Неопходно је постојећи мониторинг проширити на једно место на подручју плана, на локалитету у непосредној близини планираног Меморијалног комплекса "Цер" уз финансијску подршку града Шапца и града Лознице.

5.3 Мониторинг систем за контролу квалитета земљишта

Основе мониторинга земљишта намењеног пољопривредној производњи постављене су Законом о пољопривредном земљишту ("Службени гласник РС" бр. 62/06 и 65/08) и односе се на испитивање количина опасних и штетних материја у том земљишту и води за наводњавање, а према програму који доноси Министар надлежан за послове пољопривреде. То испитивање могу обављати стручно и технички оспособљена и од стране надлежног министарства овлашћена правна лица (предузећа, привредна друштва и др.). Министар, такође, прописује дозвољене количине опасних и штетних материја и метод њиховог испитивања. Контрола плодности обрадивог пољопривредног земљишта и количине унетог минералног ђубрива и пестицида врши се по потреби, а најмање једном у пет година. Те послове може обављати регистровано, овлашћено и оспособљено правно лице, а трошкове сноси власник, односно корисник земљишта. Уз извештај о обављеним испитивањима обавезно се даје препорука о врсти ђубрива које треба користити и најбољим начинима побољшања хемијских и биолошких својстава земљишта.

Заштита пољопривредног земљишта, као и мониторинг његовог стања обавезан су елемент пољопривредних основа, чији су садржај, начин израде и доношења регулисани члановима 5. до 14. Закона о пољопривредном земљишту. Истим законом предвиђено је спровођење Стратешке процене пољопривредних основа.

Праћење стања тла у односу на ерозионе процесе, посебно спирања и акумулирања материјала дејством воде, значајан је инструмент успешне заштите како пољопривредног, тако шумског и осталог земљишта, што је као експлицитна обавеза уграђено у Закон о пољопривредном земљишту и Закон о шумама и као начелна обавеза у Закон о заштити животне средине. С обзиром на то да очекивана реализација појединих планских решења може амплификовати постојеће ерозионе процесе на подручју Плана, планирање и спровођење тог мониторинга биће обавеза локалних самоуправа на подручју плана.

Мониторинг земљишта уређен је Законом о заштити земљишта („Службени гласник РС”, број 112/15) као обавеза државе и локалне самоуправе и његово успостављање треба да допринесе заштити овог есенцијалног природног ресурса. Он ће се, такође, утврдити као један од задатака у плану управљања заштићеног подручја.

Просторним планом се препоручује доследна примена мера заштите животне средине прописаних законом, посебно мера које се односе на испуштање (емисију) загађујућих, опасних и штетних материја у воду и земљиште, одлагање и елиминацију отпада, антиерозионе и противпожарне заштите, рекултивацију и ремедијацију, како подстицајног тако и репресивног карактера.

5.4. Мониторинг буке

Мониторинг буке врши се систематским мерењем, оцењивањем или прорачуном одређеног индикатора буке, у складу са Законом о заштити од буке у животној средини. Процена, праћење и контрола нивоа буке одвија се на нивоу републике или јединица локалне самоуправе. Подаци из мониторинга буке саставни су део јединственог информационог система животне средине у складу са законом којим се уређује заштита животне средине. За подручје просторног плана систематски мониторинг буке се не врши, те је неопходно размотрити увођење мониторинга буке на најмање једној локацији на територији ПИО Цер, уз финансијску подршку градов Шабац и Лозница.

5.5. Мониторинг природних вредности

Основни циљ је успостављање система праћења стања биодиверзитета, односно природних станишта и популација дивљих врста флоре, и фауне, превасходно осетљивих станишта и ретких, угрожених врста, али и праћење стања и промена предела и објеката геонаслеђа. Сва наведена надгледања су директној надлежности Завода за заштиту природе Србије, а на основу средњерочних и годишњих програма заштите природних добара. Минимумом генералног мониторинга сматра се надгледање природних вредности једном годишње, а појединачне активности на мониторингу се организују према потреби, у случају непредвиђених промена које могу имати значајније негативне ефекте.

Мониторинг шума и шумског земљишта врши ЈП „Србијашуме“ заједно са научним институцијама које се баве овом облашћу, при чему се утврђују негативни утицаји или негативне промене као што су сушење шума, пожари, болести шума и др.

VI Приказ коришћене методологије и тешкоће у изради Стратешке процене

Закон о Стратешкој процени одражава/прихвата савремене европске методолошке и процедуралне оквири садржане у Европској директиви о процени утицаја појединих планова и програма на животну средину (Directive 2001/42/EC of the European Parliament and the Council of June, 27th 2001, on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment). С друге стране, постоји и проблем непостојања детаљније разраде и верификације јединствене методологије за израду овакве врсте процене, те су због тога, за потребе израде Стратешке процене коришћена инострана искуства, односно смернице, упутства и практични примери⁴. У делу спровођења Стратешке процене и израде Извештаја коришћена је и методологија разрађена кроз научни пројекат: "Методe за стратешку процену животне средине у планирању просторног развоја лигнитских басена".⁵

У току израде Стратешке процене, обрађивач се сусрео и са проблемом веома скромне информационе основе о животној средини. Информациона основа која је коришћена за Стратешку процену највећим делом је преузета из документационе основе Просторног плана, као и података добијених на терену и од надлежних институција, али и Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину за Регионални просторни план општина Колубарског и Мачванског управног округа.

Основну тешкоћу у спровођењу Стратешке процене и изради Извештаја представљао је недостатак званичне, детаљно прописане јединствене методологије, на нивоу правилника. Зато је ова Стратешка процена извршила вредновање и поређење алтернатива/опција са аспекта *могућих значајних утицаја* на животну средину, и у процедури израде, а када се ради о карактеру утицаја, инсистирала на кумулативним и синергијским ефектима.

⁴ Cooper, L. M. (2004), *Guidelines for Cumulative Effects Assessment in SEA of Plans*, EPMG Occasional, Paper 04/LMC/CEA, Imperial College London;

Strategic Environmental Assessment Tool Kit - A Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive (Office of the Deputy Prime Minister, Department of the Environment in Northern Ireland, Scottish Executive, Welsh Assembly Government), web document 2006;

Surrey Local Transport Plan - Strategic Environmental Assessment, Surrey County Council, England UK, 2006. Environmental Report on the Provisional Local Transport Plan for Surrey 2006/07 – 2010/11, march 2006.

⁵ Институт за архитектуру и урбанизам Србије, руководиоца пројекта: др Божидар Стојановић

VII Приказ начина одлучивања

Начини одлучивања по питањима заштите животне средине зависе од великог низа фактора, а првенствено од значаја позитивних и негативних утицаја планских решења на здравље људи, социјални и економски развој и животну средину. С тим у вези, неопходна ја партиципација свих заинтересованих друштвених група и то: инвеститора (бизнис сектора), локалне и републичке управе, становника и невладиног сектора. Међутим, за ефикасније остваривање апсолутне партиципације на свим нивоима неопходно је остваривање сталне сарадње између свих актера у процесу, које се неће сводити на раније заступљене форме јавних расправа и јавних увида које најчешће нису давале одговарајуће резултате. На територији ППППН координациону функцију ће обављати локалне управе (уз активно учешће републичких завода за заштиту природе и споменика културе, надлежних министарстава, јавних предузећа, и др).

Закон о Стратешкој процени дефинише учешће заинтересованих органа и организација, који могу да дају своје мишљење у року од 30 дана. Пре упућивања захтева за добијање сагласности на Извештај о Стратешкој процени, орган надлежан за припрему Плана обезбеђује учешће јавности у разматрању Извештаја о стратешкој процени. Орган надлежан за припрему Плана обавештава јавност о начину и роковима увида у садржину Извештаја и достављање мишљења, као и о времену и месту одржавања јавне расправе у складу са законом којим се уређује поступак доношења Плана. Орган надлежан за припрему Плана израђује извештај о учешћу заинтересованих органа, организација и јавности који садржи сва мишљења о Стратешкој процени, као и мишљења датих у току јавног увида и јавне расправе о Плану. Извештај о Стратешкој процени доставља се заједно са Извештајем о стручним мишљењима и јавној расправи републичком органу надлежном за заштиту животне средине на оцењивање. Оцењивање се врши према критеријумима из прилога II Закона. На основу ове оцене орган надлежан за заштиту животне средине даје своју сагласност на Извештај о стратешкој процени у року од 30 дана од дана пријема захтева за оцењивање.

После прикупљања и обраде свих мишљења, на основу којих се формира финална верзија Плана, орган надлежан за припрему Плана доставља Извештај о Стратешкој процени заједно са или непосредно након Нацрта плана надлежном органу на одлучивање.

VIII Учесће заинтересованих страна у поступку израде и разматрања Извештаја о Стратешкој процени

Консултације и учешће јавности су једна од основних и обавезних одредница процеса Стратешке процене. Приликом израде овог Просторног плана и спровођења Стратешке процене, остварена је потребна сарадња са свим меродавним републичким органима (ресорним министарствима, Заводом за заштиту природе Србије, Републичким заводом за заштиту споменика културе, Заводом за заштиту споменика културе Ваљево, Шабачком епархијом, јавним предузећима и др.), као и са органима и службама локалне самоуправе. Учесће јавности је обезбеђено кроз јавно излагање, односно стављање на увид и расправу овог Извештаја, заједно са Нацртом просторног плана.

IX Закључци - завршни, нетехнички резиме

9.1 Приказ закључака Извештаја о Стратешкој процени утицаја на животну средину

Према Закону о Стратешкој процени, закључци до којих се дошло приликом израде Извештаја о Стратешкој процени чине обавезни садржај тог Извештаја и треба да буду представљени на начин разумљив јавности. Логика тог захтева одражава, заправо, један од пет суштинских принципа Стратешке процене: начело партиципације интересних група (јавности) у планирање и доношење стратешких одлука које се тичу животне средине (према принципима Архуске конвенције). Приказани закључци одражавају чињенице, решења и мере који чине садржај Просторног плана, као и резултате до којих се дошло у поступку Стратешке процене.

У поступку израде Просторног план подручја посебне намене планине Цер а и спровођења Стратешке процене обављен је широк круг консултација са заинтересованим и надлежним организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења већег броја субјеката, а посебно од: *Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре-Дирекција за водне путеве, Министарства унутрашњих послова - Сектор за ванредне ситуације, Министарства одбране- сектор за материјалне ресурсе, Министарства трговине, туризма и телекомуникација, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства здравља, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарства за заштиту животне средине, Министарства привреде, Министарства омладине и спорта, Министарства рударства и енергетике, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, ЈП „Електропривреда Србије”, Радио телевизије Србије, Републичког хидрометеоролошког завода, РАТЕЛ-Републичке агенција за електронске комуникације, Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије, Орион телекома д.о.о., VIP mobile д.о.о. - Сектор приступне мреже, ЈП „Пошта Србије”- Дирекција за поштанску везу, ЈП „Емисиона техника и везе”, СББ - Српске кабловске мреже, ЈП „Путеви Србије”, ЈП „Србијашуме, ЈП „Транснафта”, ЈП „Србијагаз”, „Југоросгаз” а.д., Нафтна индустрија Србије а.д., „Инфраструктура железнице Србије” а.д. Београд, Акционарско друштво "Електро мрежа" Србије, Телекома Србија а.д.-Дирекција за технику и везе, Републичког сеизмолошког завода, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде - Републичка дирекција за воде, Републичког завода за заштиту споменика културе, Завода за заштиту природе Србије, ЈП „Скијалишта Србије”, Министарства унутрашњих послова, ЈП „Електропривреда Србије”, Града Лозница – Градска управа - Одељење за планирање и изградњу, Завода за заштиту споменика културе Ваљево, Града Шапца – градска управа - Одељење за урбанизам ,Одсек за урбанизам и грађевинарство и Епархије Шабацке.*

Спроведене консултације могу се сматрати релевантним за Стратешку процену, у складу са чланом 11. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, посебно за оцену алтернатива и избор најповољнијих варијантних решења. У поступку спровођења поступка Стратешке процене и израде Извештаја закључено је следеће:

1. Обавеза спровођења Стратешке процене утврђена је на основу *Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене планине Цер („Службени гласник РС” број 78/17) и Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене планине Цер на животну средину („Службени гласник РС”, број 17/17).*

2. Предметни Просторни план резултат је одлуке Владе Републике Србије о неопходности израде таквог интегративног планског документа за планину Цер и темељен је на Просторном плану Републике Србије, Регионалном просторном плану Колубарског и Мачванског управног округа («Службени гласник РС» 11/15) и Извештају о стратешкој процени утицаја овог плана на животну средину, као и низу стратегија на републичком и локалном нивоу. У овом Извештају, питање развоја, уређења и заштите планског подручја без Просторног плана разматрано је, не као реална планска варијанта, већ само као аргумент и додатно објашњење предности доношења и доследне примене Просторног плана.

3. Непосредни предмет Просторног плана представљају природне и културне вредности планине Цер и њеног непосредног окружења. Просторни план се спроводи директно издавањем локацијских услова на подручју планираног предела изузетних одлика (ПИО) „Цер“ у погледу режима заштите природних вредности, као и у обухвату детаљне разраде Просторног плана за планирани Меморијални комплекс „Цер“ површине од око 57 ha и Манастира Чокешина – непокретно културно добро од великог значаја, површине од око 9 ha.

Подручје Просторног плана укупне површине 292,45 km² обухвата: евидентирано природно добро планирано за заштиту ПИО „Цер“, површине од 62,61 km², са заштићеном околином непокретног културног добра „Комплекса манастира Радовашница“ (око 9,04 ha), као и заштићено природно добро Меморијални природни споменик „Текериш“, и планирани Меморијални комплекс „Цер“ (око 56,62 ha).

Подручје Просторног плана налази се у западној Србији, на додиру познатих географских крајева, Мачве са Поцерином на северу и североистоку, Јадра на југу и југозападу и Подриња на западу. Обухвата планину Цер, равнице десне долиנסке стране Дрине и Мачве, побрђе Поцерине, долину Лешнице и северне падине Иверка.

4. Основни циљ израде Просторног плана јесте дефинисање планског основа и обезбеђење просторних услова за успостављање предела изузетних одлика „Цер“ и изградњу меморијалног комплекса „Цер“. Одрживи развој подручја посебне намене ће се заснивати на заштити, унапређењу и коришћењу природних вредности и културних добара, развоју туризма, спорта и рекреације и функционалној интеграцији ПИО „Цер“ и ширег окружења.

Као кључни циљеви Просторног плана дефинисани су обезбеђење трајне и интегрисане заштите природних вредности ПИО „Цер“, њихово одрживо коришћење за едукацију и научна истраживања, презентацију јавности и комплементарне активности, као и развој еколошког туризма и рекреације; обезбеђење трајне и интегрисане заштите објеката и заштићене околине споменика културе од великог значаја (манастира Чокешина) и других споменика културе – манастира Радовашница и Петковица, те других културно-историјских вредности, њихово саобраћајно и инфраструктурно уређење и опремање, стварање других просторних услова за њихову презентацију јавности; стварање услова за изградњу опремање и уређење Меморијалног комплекса „Цер“; заштита комплекса специјалне намене неопходних систему одбране земље од других активности, као и заштита корисника простора и имовине од функционисања комплекса специјалне намене; јачање регионалног и географског идентитета планског подручја и активирање туризма као кључне функције у развоју планског подручја, базираног на презентацији и одрживом коришћењу природних вредности, споменика културе и историјски значајним местима, уз интегрисање у ширу туристичку дестинацију Подриње;

У процесу доношења одлука о будућим стратешким правцима просторног развоја, постигнут је консензус са свим релевантним актерима, као и са свим заинтересованим органима и организацијама у процесу претходних консултација. У току јавног увида, наставиће се процес стручног и јавног разматрања и усаглашавања, као и верификовања, чиме ови документи и формално добијају на легитимитету.

5. Кроз Стратешку процену извршена је анализа природног потенцијала, природних и културних вредности подручја, степена девастације појединих предела природним и антропогеним утицајем, интереса свих меродавних сектора и субјеката развоја на националном, републичком, регионалном и локалном нивоу ради нивелације заштитних и развојних интереса и циљева. Поједина питања, посебно осетљива са становишта еколошког и развојног интереса (дефинисање режима заштите природних вредности, даљи ерозиони процеси, утицај коридора државних путева на животну средину, детаљно су разматрана и усклађивана у поступку израде плана и Извештаја о Стратешкој процени.

6. У току израде Нацрта Просторног плана размотрена су решења у следећим планским областима: заштите природних и непокретних културних добара, природних ресурса, туризма, развој насеља и демографског и социјалног развоја, инфраструктурних система и заштите животне средине.

7. Без обзира на нормативна и методолошка ограничења, успешно је реализован модел селекције (раздвајања) значајних утицаја од оних који, на нивоу израде Плана и спровођења Стратешке процене, нису значајни. Као значајни утицаји разматрани су они који могу изазвати интензивне/битне и неповратне (без могућности репарације) промене природних и културних вредности, природних ресурса и здравља становништва (квалитет живота) у негативном и позитивном смислу. У оквирима ових утицаја вршено је и детерминисање мера за њихово неутралисање.

8. Изабрана планска решења нису увек била најповољнија са становишта еколошког интереса, због објективне околности да планирање простора равноправно мора укључити и развојни интерес. Због тога је и формиран низ мера (у првом реду мониторинга стања животне средине) којима ће евентуални негативни еколошки аспекти планских решења бити значајније умањени.